DOCUMENT RESUME

ED 242 834 UD 023 502

AUTHOR	Johnston, Calvin G.; And Others
TITLE	History of the People of the World. A Handbook for Lactian Speaking Students.
INSTITUTION	Colorado State Dept. of Education, Denver. National Origin Desegregation Project (LAU).
SPONS AGENCY	Department of Education, Washington, DC.
PUB DATE	83
NOTE	59p.
PUB TYPE	Guides - Classroom Use - Materials (For Learner) (051) -- Reference Materials - Vocabularies/Classifications/Dictionaries (134) -- Multilingual/Bilingual Materials (171)
LANGUAGE	English; Lao
EDRS PRICE	MF01/PC03 Plus Postage.
DESCRIPTORS	Bilingual Instructional Materials; Definitions; *Fundamental Concepts; Glossaries; High Schools; Lao; Secondary School Curriculum; *World History

ABSTRACT

This bilingual world history glossary is one in a series designed to help Laotian American high school students who are literate in their native language, but are limited-English-proficient, in meeting graduation requirements. Major concepts in world history and definitions of important and commonly used terms appear first in Lao. An English version follows. (CMG)

****
* Reproductions supplied by EDRS are the best that can be made *
* from the original document. *
****

APR 16 1984

A HANDBOOK FOR LAOTIAN SPEAKING STUDENTS

HISTORY OF THE PEOPLE OF THE WORLD

ED242834

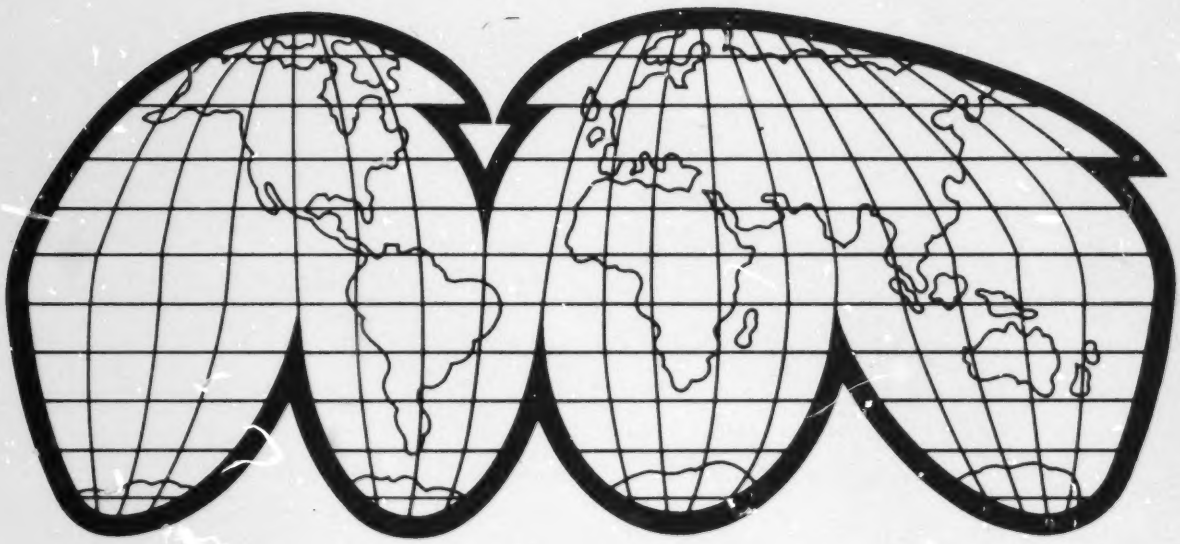

U.S. DEPARTMENT OF EDUCATION
NATIONAL INSTITUTE OF EDUCATION
EDUCATIONAL RESOURCES INFORMATION CENTER (ERIC)

☐ This document has been reproduced as received from the person or organization originating it.

☐ Minor changes have been made to improve reproduction quality.

• Points of view or opinions stated in this document do not necessarily represent official NIE position or policy.

UD023502
UD023502

Colorado Department of Education
National Origin Desegregation Project (LAU)
English Language Proficiency Unit
Denver, Colorado
1983

This publication was printed and disseminated by the Colorado Department of Education with funds provided by the National Origin Desegregation Project (LAU) of Title IV of the Civil Rights Act of 1964. However, the opinions expressed herein do not necessarily reflect the position or policy of the United States Department of Education. Since this publication was printed with government support, it is in the public domain and may be reproduced without permission, provided due credit is attributed to the original publisher.

A HANDBOOK FOR LAOTIAN SPEAKING STUDENTS
HISTORY OF THE PEOPLE OF THE WORLD

Developed and Disseminated by:
National Origin Desegregation Project (LAU)
English Language Proficiency Unit

Roger Neppl, Director of Planning and Evaluation Unit
Siri Vongthieres, Sr. Consultant/LAU Project Director
Marilynn Schalit, Senior Consultant
Roger Martinez, Senior Consultant

Calvin M. Frazier
Commissioner
Colorado Department of Education

Acknowledgements

The National Origin Desegregation Project (LAU), English Language Proficiency Unit, Colorado Department of Education sincerely thanks the many persons who assisted in the preparation of the science and social studies handbooks. It is obvious that an undertaking of this magnitude could not have been accomplished without outside, expert assistance.

The English language version of the science glossaries and concepts was generated by Dr. Lawrence Lindauer, a science teacher in the Denver Public Schools and a National Science Teacher of the Year. The social studies glossaries were compiled by Mr. Calvin G. Johnston, a social studies teacher in the Jefferson County Public Schools. The scholarly and careful selection of the concepts, terms and definitions that have been provided, together with their orderly presentation in the handbooks, are applauded and sincerely appreciated.

The glossaries were then translated and edited with care and precision by the following experts:

SPANISH VERSION

- Mr. Phil Sanz, Private Consultant, Denver, Colorado
- Dr. Rudy Garcia, BUENO Resource Center, Boulder, Colorado
- Ms. Joann Starks, BUENO Resource Center, Boulder, Colorado
- Mr. Ralph DiFranco, Denver University
- Dr. Kenneth Brown, University of Colorado, Boulder
- Mrs. Miriam Brown, Private Consultant, Boulder, Colorado
- Mr. Roger Martinez, Title VII, Colorado Department of Education

VIETNAMESE VERSION

- Dr. Nguyen Dang Liem, Professor, University of Hawaii
- Mr. Van Dinh, Teacher, Denver Public Schools

LAOTIAN VERSION

- Mr. Srithamma Phoumisavanh, City and County of Honolulu
- Mr. Sengdao Rattanasamay, Social Worker, Catholic Social Services, Honolulu
- Mr. Vanxay Bounlangsy, Soil Engineer, ZEO Laboratory of Hawaii
- Mr. Khamtoune Porter, Job Developer, Hawaii Refugee Program
- Mr. Phoxay Sidara, Teacher, Denver Public Schools

Particular appreciation is due to Dr. David Jesser and Dr. Roger Duncan of the Colorado Department of Education for their support in the entire development of these handbooks, and Mrs. Marilynn Schalit for her valuable comments.

Finally, the National Origin Desegregation Project (LAU) wishes to thank Mr. Roger Neppl, Director of the Planning and Evaluation Unit, Colorado Department of Education, for his guidance and continued support.

FOREWORD

Purpose

This series of handbooks was developed as part of the National Origin Desegregation Project (LAU) in the English Language Proficiency Unit, Colorado Department of Education in response to expressed needs by the majority of school districts serving limited-English-speaking students at the high school level. The handbooks are designed primarily to assist high school students who are literate in their native languages, but are limited-English-proficient, in meeting their graduation requirements in the science and social studies areas. The English version is also helpful to any high school student who is studying science and social studies.

Development of the Handbooks

During the past three years, Colorado has experienced a dramatic increase in the number of immigrants from many parts of the world. This school year (1982-83) there are approximately 12,400 non-and limited-English speaking students eligible for funding under the State-mandated English Language Proficiency Act. While these students represent approximately 76 languages, the greatest numbers are in the Spanish, Vietnamese and Laotian language groups.

Based on the above-mentioned school needs, the National Origin Desegregation Project began development of student handbooks in July, 1982. These handbooks have gone through several drafts and have been reviewed by teachers, linguists, and members of the language community groups before publication. The English version of the glossaries was compiled in three science areas: Earth Science, Physical Science and Life Science and in three social studies areas: History of the People of the United States, Government of the People of the United States and History of the People of the World. Each glossary was then translated into the Spanish, Vietnamese and Laotian languages.

The content for both science and social studies was determined through a survey of Colorado schools which identified the most commonly used texts in each subject area. In the survey, school districts were asked also to identify the most highly qualified science and social studies teachers to complete the task of compilation. The prospective candidates were then screened and interviewed by representatives from the Colorado Department of Education. Upon completion of the English version of the science and social studies glossaries, a national search was conducted in order to find competent translators. The individuals selected were then assigned to translate the English version of the science and social studies glossaries into Spanish, Vietnamese and Laotian.

As stated, the handbooks represent an initial attempt to address the needs of limited-English-speaking students at the high school level who are already literate in their native languages. Therefore, attempts have been made to ensure that most concepts and definitions used in these handbooks are age/grade appropriate for high school level students. In spite of extensive work done by many individuals, these handbooks should be regarded as a first edition. Much more research and developmental work needs to be done by all who are responsible for a successful transition to American classrooms by our youngsters.

The National Origin Desegregation Project invites comments and recommendations for improvement from users in the field in order that these resource materials will better serve the unique needs of non-and limited-English-speaking students.

Siri Vongthieres, Ph.D.
Sr. Consultant/LAU Project Director
National Origin Desegregation Project

ປະວັດສາດຂອງຄົນຂອງໂລກ

HISTORY OF THE PEOPLE OF THE WORLD

TRANSLATED INTO LAO BY :	Srithamma PHOUMISAVANH Sengdao RATTANASAMAY	ແປເປັນພາສາລາວໂດຍ : ສີທັມມະ ພຸມໍສັນ ແສງດາວ ຣັຕະນະສມັຍ
REVIEWED BY:	Vanxay BOUNLANGSY, BS(CE) Khamtoune PORTER, B.Ed. & MA (Econ)	ກວດໂດຍ : ວັນໃຈ ບຸນລັງສີ, ປຣິນຍາຕຣີວິສວະໂຍທາ ຄຳຕຸນ ພໍຣ໌ເຕ, ປຣິນຍາຕຣີການສຶກສາ ແລະປຣິນຍາໂທເສຖສາດ
IN CONSULTATION WITH:	Nguyen Dang Liem, Ph.D.	ປຶກສາແລະແນະນຳໂດຍ : ດຣ. ງວຽນ ດັ໋ງ ລຽມ

ປະວັດສາດຂອງຄົນຂອງໂລກ

ແນວຄວາມຄິດທີ່ໜຶ່ງ: ການສຶກສາປະວັດສາດຂອງຄົນຂອງໂລກກໍເພື່ອໃຫ້ມະນຸດເຂົ້າໃຈເຖິງການປັດຈຸບັນ ໂດຍຜ່ານຄວາມຮູ້ຂອງອະດີດກາລ ແລະເພື່ອປັບປຸງຊີວິດຂອງຄົນໃນທຸກວັນນີ້ ແລະເພື່ອປັບປຸງຄວາມສາມາດທີ່ພໍຈະເປັນໄປໄດ້ຂອງພວກເຂົາເຈົ້າໃຫ້ດີຂຶ້ນ ໂດຍການເຂົ້າໃຈຄວາມຈຳເປັນຂອງຄົນຫລາຍສະໄໝ ແລະຄວາມຈະເລີນຕ່າງໆໃນຄັ້ງອະດີດ ຈຶ່ງໄດ້ກັບສະສົມຫລໍ່ຫລອມໂຮມກັນໃວ້.

ປະມວນຄຳສັບຂອງແນວຄວາມຄິດທີ່ໜຶ່ງ:

ປະວັດສາດ: ແມ່ນການສຶກສາເຖິງຊີວິດຂອງມະນຸດ -- ສ່ວນບຸກຄົນແລະເປັນໝູ່ຄະນະ -- ດັ່ງທີ່ເຄີຍເປັນມາ ແລະຫລາຍຍຸກຫລາຍສະໄໝ.

ນັກປະວັດສາດ: ແມ່ນບຸກຄົນຈຶ່ງຈັດຫາຂໍ້ຄວາມຫລາຍທີ່ຈະໃຫ້ມີຄວາມເຂົ້າໃຈເຖິງວິທີທາງຈຶ່ງຄົນໃນອະດີດເຄີຍດຳລົງຊີວິດມາ ໂດຍການຮວບຮວມແລະປະເມີນຫລັກຖານ ແລ້ວຈັດເຂົ້າເປັນເຫດການທີ່ມີຄວາມໝາຍ.

ສະສົມເປັນກອງ: ເພື່ອສະສົມແລະຮວບຮວມສຳຫລັບໃຊ້ໃນອະນາຄົດ.

ຈຸ່ອາຍຸຄົນ: ແມ່ນຣະຍະເວລາໜຶ່ງໃນປະວັດສາດຂອງສາຍຕະກຸນມະນຸດ ເຊັ່ນ ແມ່ກັບລູກສາວ ຖືເປັນສອງຈຸ່ອາຍຸຄົນ. ແມ່ນຣະຍະເວລາປະມານ ๓๐ ປີ.

ບັນທຶກ: ເພື່ອບັນທຶກລົງໃວ້ ຫລືສ່ວນຫລັກຖານຂອງບາງສິ່ງບາງຢ່າງໃວ້.

ອາຣະຍະທັມ: ແມ່ນສັງຄົມຫລືກຸ່ມຂອງຄົນຈຶ່ງໄດ້ພັທນາດ້ານສັງຄົມແລະວັທນະທັມເຖິງຂັ້ນສຸດຍອດ.

ສັງຄົມ: ແມ່ນກຸ່ມຂອງຄົນທີ່ໂຮມໂຕຈັດຕັ້ງກັນຂຶ້ນ ເພື່ອຮ່ວມໃນຫັສນະ ຫລືວັທນະທັມແບບດຽວກັນ.

ວັທນະທັມ: ແມ່ນຣະບົບການຢູ່ອາສັຍແບບດຽວກັນຂອງຄົນກຸ່ມໜຶ່ງ ຈຶ່ງມີ ສິລະປະ, ສະຖາປັນ, ພາສາ, ປະເພນີ, ຄວາມເຊື່ອຖື ແລະອື່ນໆຈຶ່ງຄ້າຍຄືກັນທັ້ງໝົດ.

ຍຸບັທັມຍຸຄປະເພນີ: ແມ່ນການຈັດຕັ້ງດ້ານປະເພນີ, ກົດໝາຍ, ຫລືປະຕິບັດການຕ່າງໆດ້ານສັງຄົມ ຫລືດ້ານປະເພນີ.

ແນວຄວາມຄິດທີ່ສອງ: ການປ່ຽນແປງໃນສັງຄົມມະນຸດມີຕໍ່ໄປຢູ່ເລື້ອຍໆ ແຕ່ວ່າມັນເກີດຂຶ້ນຕາມຄວາມຈຳໃຈ, ເວລາ ແລະສະຖານທີ່ຕ່າງກັນ. ມັນເກີດຂຶ້ນຢ່າງຊ້າ ແຕ່ເມື່ອກັນຍ້ໄດ້ຢຸດ, ມັນເກີດຂຶ້ນໃນສັຍກ່ອນປະວັດສາດຂອງມະນຸດໃນໂລກນີ້ (ປະມານ ๔๐๐,๐๐๐ ປີ ຫາ ๔,๐๐๐ ປີກ່ອນຄຣິສສັກຣາຊ).

ປະມວນຄຳສັບຂອງແນວຄວາມຄິດທີ່ສອງ:

ສັຍກ່ອນປະວັດສາດ: ແມ່ນຣະຍະເວລາກ່ອນທີ່ມະນຸດຈະມີການຂຽນບັນທຶກກ່ຽວກັບ ຊີວິດ ແລະ ວັທນະທັມຂອງເຂົ້າເຈົ້າໃນໂລກນີ້.

ໂບຣານຄະດີ: ແມ່ນການສຶກສາກ່ຽວກັບຈົນ ແລະ ວັທນະທັມສັຍໂບຣານ ໂດຍຜ່ານການຂຸດຄົ້ນຫາໂບຣານວັດຖຸ ຕາມເມືອງໂບຣານ, ພຣະຫາດ, ແລະອື່ນໆ

ການສອບສວນຫາຕົ້ນຕໍຂອງມະນຸດ: ແມ່ນການສຶກສາດ້ານມະນຸດວິທະຍາ ໂດຍຜ່ານເຈື້ອຊາດ, ລັກສະນະຮ່າງກາຍ ແລະຈິດໃຈ, ປະເພນີ, ສະຖານທີ່ ແລະ ວິທີດຳລົງຊີວິດ.

ลักสะบะปะจำตัว: ແມ່ນຮຸບຮ່າງລັກສະນະ, ໜ້າຕາ ທີ່ແຕກຕ່າງອອກໄປ ຫລື ແມ່ນລຸມນະພາບຂອງຍາວ ສ່ວຍາງຢ່າງ ຫລື ຂອງຄົນຍາວຄົນ.

ຄວາມສລາດຂອງມະນຸດ: ຕາມຫລັກພາສາແລ້ວແປວ່າຄົນສລາດ ຫລື ກຸ່ມຄົນທີ່ມີຕຳແໜ່ງສູງ (ປະເສີດ) ຈົ່ງ ແມ່ນລັກສະນະຂອງຄົນສມັຍໃໝ ໂດຍການຍ່າງຕົວກົງ ແລະ ມີສົມນອຍ ດັ່ງໄດ້ຍົກຕົວຢ່າງໃຫ້ເຫັນເຊັ່ນ ຄົນ ໂຄ-ແມກນອນ (Cro-Magnon) ແລະ ຄົນ ກຣິມາລດີ (Grimaldi) (໔໐,ooo ປີ ກ່ອນຄຣິສັກຣາຊ ເຖິງປັດຈຸບັນ).

ຜູ້ມີຕຳແໜ່ງສູງສຸດ (ປະເສີດ): ແມ່ນສະມາຊິກຜູ້ຫນຶ່ງຂອງມວນສັດ ຈົ່ງໄດ້ພັທະນາຢ່າງສູງສຸດ ລວມທັ້ງມະນຸດ ສມັຍໃໝ ແລະ ພວກລີງ.

ຈາກຫລັກຖານຫີນ: ແມ່ນຈາກທີ່ແຂ້ງໂຕຂອງຊີວິດແຕ່ງທໍ່ຣະນີວິທຍາສມັຍໂບຮານ ຈົ່ງຖືກສງວນໄວ້ໃນປ໊ອກໂລກ.

ມະນຸດລີງ, ມະນຸດຊະວາ, ມະນຸດແຕ່ງອອສຕຣະລັອຍ, ມະນຸດ ໂຄ-ແມກນອນ, ມະນຸດ ນີນເດີທາລ, ມະນຸດປັກກິ່ງ, ມະນຸດ ກຣິມາລດີ: ແມ່ນຄົນສມັຍໂບຮານ ທີ່ມີຄວາມແຕກຕ່າງກັນ ອາສັຍຢູ່ໃນໂລກຣະຫວ່າງສມັຍກ່ອນປະວັດສາດ ແຕ່ງຍຸກຫີນ (๔๐๐,ooo ປີ ຫາ ๑๘,ooo ປີ ກ່ອນຄຣິສັກຣາຊ).

ມະນຸດ: ແມ່ນສະມາຊິກຜູ້ຫນຶ່ງຂອງຜູ້ມີຕຳແໜ່ງສູງສຸດ ຈົ່ງຄົນເຮົາກຳຈັດຢູ່ໃນມະນຸດກຸ່ມນ້ ້.

ສມັຍພລສໂຕຊີນ (Pleistocene): ແມ່ນສມັຍນ້ ້ກ້ອນ ຫລືສາຍທາຣນ້ ້ກ້ອນ ໃນປະວັດສາດທໍ່ຣະນີວິທະຍາ ມາເຖິງ ๑๐,ooo ປີກ່ອນຄຣິສັກຣາຊ.

ທໍ່ຣະນີວິທະຍາ: ແມ່ນການສຶກສາກ່ຽວກັບໂລກ, ຫີນປະເພດຕ່າງໆຈົ່ງປະກອບກັນຂ້ ້ນເປັນໂລກ ພ້ອມດ້ວຍການປ່ຽນ ແປງທີ່ຜ່ານມາ ຫລືກຳລັງປ່ຽນແປງຕໍ່ໄປ.

ຍຸກສັດໂບຮານ: ແມ່ນຣະຍະເວລາໃນສມັຍຕ້ ນຂອງຍຸກກ່ອນປະວັດສາດ ຈົ່ງຄົນໃຊ້ຫີນເປັນເຄື່ອງມືໃນການລ່າສັດ ແລະສະສົມອາຫານ.

ຍຸກຫີນ: ແມ່ນສມັຍຫ້ ນສ້ ຍຂອງຍຸກຫີນ (๑๘,ooo ປີ ຫາ ๔,๔oo ປີກ່ອນຄຣິສັກຣາຊ) ຈົ່ງຄົນໃນສມັຍຕອນ ຕ້ ນໃຊ້ຫີນເປັນເຄື່ອງມື ແຕ່ໄດ້ລ ້ວງສັດໃຫ້ໃນເຮືອນ ແລະ ຮ ້ນປຸກອາຫານ.

ເຜ ້ ຜ ້ ວພາດ: ແມ່ນການແບ ່ ງມະນຸດຈາດອອກເປັນສາມເຜ ່ ້ າໃຫ ່ ຍ ່ ດ ່ ້ ວໄດ ້ ເຫ ້ ນຈ ້ ດ ່ ້ ອງເຂ ້ າ ້ ຈ ້ າແຕກຕ ່ າງກ ້ ນຕ ່ ມສ ່ ຂ ່ ວ ຜ ້ ວ ແລະ ຜ ້ ວໜ ້ ງ ແລະ ຄ ່ ວ ມ ສ ່ ງ ຂ ່ ວ ງ ຣ ່ ງ ກ ່ ຍ.

ລ ້ ຽ ງ ໃ ້ ໃ ນ ເ ຮ ື ອ ນ: ເພ ື ່ ອ ປ ່ ຍ ໃ ້ ໃ ້ ຮ ຸ ້ ຫ ລ ື ຝ ຶ ກ ຝ ົ ນ ບ ່ ງ ສ ່ ງ ບ ່ ງ ຢ ່ ງ ຈ ່ ງ ເ ຄ ິ ຍ ຣ ຸ ້ ຍ ໃ ້ ຈ ເ ຣ ິ ນ ຂ ້ ນ.

ການຕ ື ່ ນ ເ ຊ ື ່ ອ ງ: ແ ມ ່ ນ ກ ານ ດ ຳ ເ ນ ິ ນ ຕ ໍ ່ ໄ ປ ໂ ດ ຍ ປ ່ ຽ ນ ຈ ຳ ກ ກ ານ ຣ ິ ຍ ກ ອ ນ.

ຍ ຸ ກ ທ ອ ງ ແ ດ ງ: ແ ມ ່ ນ ຍ ຸ ກ ຈ ່ ງ ມ ະ ນ ຸ ດ ມ ີ ຊ ີ ວ ິ ດ ໃ ນ ໂ ລ ກ ສ ແ ດ ງ ຄ ຸ ນ ນ ະ ສ ົ ມ ບ ັ ດ ພ ິ ເ ສ ດ ໂ ດ ຍ ໃ ຊ ້ ທ ອ ງ ແ ດ ງ ເ ປ ັ ນ ເ ຄ ື ່ ອ ງ ມ ື ດ ັ ່ ງ ຕ ຳ ອ ິ ດ (๔,๔oo ປີກ່ອນຄຣິສັກຣາຊ ເຖິງ ປັດຈຸບັນ).

ຍ ຸ ກ ທ ອ ງ ສ ຳ ຣ ິ ດ: ແ ມ ່ ນ ຍ ຸ ກ ຈ ່ ງ ມ ະ ນ ຸ ດ ມ ີ ຊ ີ ວ ິ ດ ໃ ນ ໂ ລ ກ ສ ແ ດ ງ ຄ ຸ ນ ນ ະ ສ ົ ມ ບ ັ ດ ພ ິ ເ ສ ດ ໂ ດ ຍ ໃ ຊ ້ ທ ອ ງ ສ ຳ ຣ ິ ດ ເ ປ ັ ນ ເ ຄ ື ່ ອ ງ ມ ື ດ ັ ່ ງ ຕ ຳ ອ ິ ດ (๓,๔oo ປີກ່ອນຄຣິສັກຣາຊ ເຖິງ ປັດຈຸບັນ).

ຍ ຸ ກ ເ ຫ ລ ັ ກ: ແ ມ ່ ນ ຍ ຸ ກ ຈ ່ ງ ມ ະ ນ ຸ ດ ມ ີ ຊ ີ ວ ິ ດ ໃ ນ ໂ ລ ກ ສ ແ ດ ງ ຄ ຸ ນ ນ ະ ສ ົ ມ ບ ັ ດ ພ ິ ເ ສ ດ ໂ ດ ຍ ໃ ຊ ້ ເ ຫ ລ ັ ກ ເ ປ ັ ນ ເ ຄ ື ່ ອ ງ ມ ື ດ ັ ່ ງ ຕ ຳ ອ ິ ດ (๑,๔oo ປີກ່ອນຄຣິສັກຣາຊ ເຖິງ ປັດຈຸບັນ).

ສ ມ ັ ຍ ໂ ບ ຮ ານ: ແ ມ ່ ນ ສ ມ ັ ຍ ເ ກ ົ ່ າ ແ ກ ່ ກ ອ ນ ກ ານ ສ ິ ້ ນ ສ ຸ ດ ຂ ອ ງ ອ ານ າ ຈ ັ ກ ໂ ຣ ມ ັ ນ ໃ ນ ປ ີ ค.ส. ๔๗๖.

ມ ະ ນ ຸ ດ: ແ ມ ່ ນ ລ ັ ກ ສ ະ ນ ະ ຂ ອ ງ ຄ ົ ນ ທ ີ ່ ມ ີ ຄ ວ າ ມ ສ ລ າ ດ ແ ລ ະ ຈ ິ ດ ໃ ຈ ເ ປ ັ ນ ຄ ົ ນ ຫ ລ ື ມ ະ ນ ຸ ດ.

ແນວຄວາມຄິດທີ່ສາມ: ສັງຄົມຂອງມະນຸດສມັຍໂບຮານໃນໂລກນີ້ ໄດ້ມີການປ່ຽນແປງຢ່າງຮີບເຮັ່ງ ດ້ວຍການພັທະນາ ດ້ານພາສາຂອນ ຈຶ່ງພາໃຫ້ມີການເກັບຂັ້ນຫໍ້ກໄດຢ່າງຖາວອນ ແລະຖ່າຍທອດແນວຄວາມຄິດຈາກ ຄົນໜຶ່ງມາຄົນອື່ນ ຈາກອາຣະຍະທັມຂອງຍຸກໜຶ່ງໄປຫາອີກຍຸກໜຶ່ງ. ອາຣະຍະທັມສມັຍຕົ້ນຂອງ ແມ່ນ້ຳ-ຣ່ອມພູ ໄດ້ບັນທຶກໃວ້ເປັນລາຍລັກອນ ມີອາຣະຍະທັມຂອງພວກເຊື້ອຊາດ ຊາວອີຢິບ, ຊາວສຸເມີຣຽນ, ຣ່ອມພູແມ່ນ້ຳອັນດິສ(ສິນທຸ), ຣາຊວົງສາງ, ອາຣາຈັກຣະແມ ແລະ ມາຢາ.

ປະມວນຄຳສັບຂອງແນວຄວາມຄິດທີ່ສາມ:

ອາຣະຍະທັມຂອງຊາວອີຢິບ: ອາຣະຍະທັມແມ່ນ້ຳ-ຣ່ອມພູຖືກສ້າງຂຶ້ນຣ່ອມແມ່ນ້ຳໄນລ໌ ຢູ່ໃນຫຸບຕະວັນອອກສຽງເໜືອ ຂອງແອຟຣິກາ ແລະປົກຄອງໂດຍເທພະເຈ້ົາ ຟາໂຣ໋ (ຄ,000 ປີ ຫາ ນ0 ປີ ກ່ອນຄຣິສັກຣາຊ).

ສະຖາປັຕະຍະກັມ: ແມ່ນແບບຂຸ່ຍຂອງການກ່ໍສ້າງຢ່າງໜຶ່ງ ໃຊ້ໃນການອອກແບບແລະກ່ໍສ້າງອາຄານຕ່າງໆ, ແບບຢ່າງ ນີ້ພາໃຫ້ມີອາຣະຍະທັມຮຸ່ງເຮືອງ.

ພາສາ: ແມ່ນວິທີໜຶ່ງຂອງການຕິດ໋ຕ໋ ໂດຍໃຊ້ສັນຍະລັກການຂອນ ເພື່ອອອກສຽງແລະແນວຄວາມຄິດ.

ຟາໂຣ໋: ແມ່ນເທພະເຈ້ົາອົງໜຶ່ງປາກົດກາຍໃນໂລກ ເປັນຜູ້ປົກຄອງທີ່ມີຄວາມສລາດແລະມີອຳນາດຂອງຊາວອີຢິບ.

ອັກສອນອີຢິບໂບຮານ: ແມ່ນແບບການຂອນທີ່ເດັ່ນຊັດ ໃຊ້ດ້ວຍການແກະສະລັກທີ່ສັກສິດ ແລະປະກອບຂຶ້ນດ້ວຍແບບຂອງ ພາບເຄື່ອງໝາຍອັນສູງສົ່ງ.

ລັດທິນັບຖືພະເຈ້ົາອົງດຽວ: ແມ່ນການເຊື່ອຖືໃນພະເຈ້ົາອົງດຽວ ເຊັ່ນ ພະເຈ້ົາແຫ່ງ ຣິບຣຸສ.

ຕົ້ນພະໄພຣັສ: ແມ່ນອຸປະກອນສຳຫລັບການຂອນ ເຮັດຂຶ້ນດ້ວຍຊາວອີຢິບ, ຊາວໂຣມັນ, ແລະຊາວກຣີກ ຈາກຕົ້ນໄມ້ ສູງທີ່ເກີດໃນນ້ຳ.

ປີຣາມິດ: ແມ່ນສິ່ງກ່ໍສ້າງຂນາດໃຫ່ ເປັນຫິນມີສີ່ດ້ານ ມີພື້ນສີ່ຫລ່ຽມຂນາດໃຫ່ ແລະຄ່ອຍໆສ້ວຍແຄບເຂ້ົາໄປຈົນ ເຖິງຍອດ ຊາວອີຢິບໃຊ້ເປັນຂອບຝັ່ງສົບຂອງກະສັດ.

ການອ່ານຢາຣັກສາສົບ: ແມ່ນວິທີສ່ວນຣ່ວງກາຍຂອງບຸກຄົນສຳຄັນ -- ແລະບາງເທື່ອກໍແມ່ນສັດ--ໃນປະເທດ ອີຢິບ ໂດຍການຫ໋ແລະອາບຢາ ແລວເອົ້ານັ້ນຈຸໃຈໃນຫິບສົບທີ່ຕົບແຕ່ງໃຫ້ສວຍງາມ.

ລັດທິນັບຖືພະເຈ້ົາຫລາຍອົງ: ແມ່ນການເຊື່ອຖືຂອງຊາວອີຢິບແລະເຜ່ົາອື່ນໆ ໃນພະເຈ້ົາຫລາຍອົງ.

ສິລະປະ: ແມ່ນວິທີຣັດສິ່ງຕ່າງໆຈຶ່ງມີແບບແຜນແລະຄວາມງາມເຊັ່ນ ການແກະສະລັກ, ຮູບແຕ້ມ, ວິດຂອນ, ດົນຕຣີ ແລະ ວັນນະຄະດີ ຈຶ່ງບ່ົງອອກມາເຖິງວັທນະທັມຂອງສັງຄົມ ຫລື ອາຣະຍະທັມ.

ດິນແດນຣະຫວ່າງສອງແມ່ນ້ຳ: ແມ່ນດິນແດນອຸດົມສົມບູນຣະຫວ່າງແມ່ນ້ຳ ທິກຣິສ (Tigris) ແລະ ແມ່ນ້ຳ ຢູຟຣາຕິສ (Euphrates) ໃນຫວີບເຂຈັຽຕະວັນຕົກສຽງໃຕ້ໃນຄັ້ງໂບຮານນະການ.

ດິນອຸດົມສົມບູນ: ແມ່ນດິນແດນຮູບເຄ້ືຽວົ້ມນ ຈຶ່ງອຸດົມສົມບູນ ແລະ ມີຄົນຢູ່ຢ່າງຫນາແຫ້ນໃນສມັຍໂບຮານ ອານາເຂດຈາກອ່າວ ເປີເຈ້ັຽ, ຣະຫວ່າງແມ່ນ້ຳ ທິກຣິສ ແລະ ແມ່ນ້ຳ ຢູຟຣາຕິສ ແລະຜ່ານປະເທດ ອິສຣາເອລ ຄູ່ວ໋ນ, ປະເທດຈໍ້ແລນ ແລະ ປະເທດຈໍ້ເຣັຽ ຈົນເຖິງແຫລມຊີນາຍ. ນ້ຳແມ່ນເຂດຂອງ ອາຣະຍະທັມທີ່ກ່ວາຫຸ້ນາໃນສມັຍໂບຮານ.

ອາຣະຍະທັມສຸເມີຣຽນ: ແມ່ນອາຣະຍະທັມຕອນຕົ້ນສມັຍຂອງແມ່ນ້ຳ-ຣ່ອມພູ ດິນແດນຣະຫວ່າງສອງແມ່ນ້ຳຄື ທິກຣິສ ແລະ ຢູຟຣາຕິສ ຈຶ່ງມີນັບຖືກເປັນຣອຍຊຸ້ດຮຸ້ນໃຈ. ຈັດຕ໋ວຣະບົບປະເທດເອກຣາຊ໋ນ, ມີຄວາມຈະເລີນຢູ່ປະ ມານຈາກ ຄ,000 ປີ ຫາ ນ00 ປີ ກ່ອນຄຣິສັກຣາຊ.

ການຂອນອັກສອນໂບຮານ: ແມ່ນການຂອນໜັງສືແບບເປັນຮູບຄ້ືຮູບຫລ໋ມ ຈຶ່ງກາຍເປັນແບບຢ່າງໃນສມັຍນ:

ແລະຖືກກົດເຂົ້າໄປໃນກ້ອນດິນດາກຈະນິດອ່ອນ ດ້ວຍປາຍຕົ້ນອ້ອຍສົດລ່ອມ ແລ້ວນຳໄປອົບໃຫ້ເປັນດິນຈີ່. ປາຍສັນຍະລັກແຕ່ລະອັນຂອງຈຳນວນປະມານ ๓๐๐ ອັນ ເປັນຕົວແທນຂອງການອອກສຽງຂອງໂຕໜັງສືເມື່ອໃຊ້ໂດຍຊາວສຸເມີຣຽນ.

<u>ເມືອງ - ຣັຖ</u>: ແມ່ນຣັຖທີ່ມີເມືອງເປັນເອກະລາດ ແລະ ປົກຄອງພົນທ້ອງຖິ່ນດ້ວຍຕົນເອງ.

<u>ເມືອງເບບີໂລນ</u>: ແມ່ນອານາຈັກທີ່ເກົ່າຂອງດິນແດນຣະຫວ່າງສອງແມ່ນ້ຳ ຈຶ່ງໄດ້ປາກປາມຊາວ ສຸມາຣຽນ ແລະ ສ້າງກົດໝາຍທີ່ມີຊື່ສຽງທົ່ວໂລກຄື ກົດໝາຍ "ແຮມມູຣາບີ" (Hammurabi Code).

<u>ແຮມມູຣາບີ</u>: ແມ່ນຜູ້ປົກຄອງເມືອງ ເບບີໂລນ ຈຶ່ງແຕ່ງກົດໝາຍ "ແຮມມູຣາບີ".

<u>ກົດໝາຍ "ແຮມມູຣາບີ" ຄວາມຍຸຕິທັມແກ່ປ່ວງຈົນ</u>: ແມ່ນຈຶ່ລາຍການຂອງກົດໝາຍ ທີ່ຖືກຂຽນຂຶ້ນຈາກການຕັດສິນຄະດີ ແລະຖືກຮັບຮອງໂດຍແຮມມູຣາບີ ຍອມຄວາມດີໃຈຂອງພະເຈົ້າຈຶ່ງການວ່າ ກົດໝາຍຄວນຈະເປັນແຕ່ພຽງຄຳຕອບຈາກຄວາມສລາດຂອງພະເຈົ້າ.

<u>ສາສນາຍິບຣູ</u>: ແມ່ນອານາຈັກທັມຂອງສາສນາສມັຍໂບຣານ ຈຶ່ງເຣີ່ມຕົ້ນໂດຍສາສດາພະຍາກອນ ອັບຣາຮັມ (Abraham), ໃນ ๔,๐๐๐ ປົກອນຄຣິສສັກຣາດ ແລະມີອາຍຸຍືນຍາວມາເຖິງປີ ค.ศ. ๗๐ ຈຶ່ງໄດ້ປົກຄອງສິ້ນສຸດດ້ານຕະວັນອອກຂອງດິນແດນແຖບທະເລເມດິເຕີເຣເນຽນ ອັນເປັນດິນແດນຢູ່ໃນເຂດ ປາເລສໄຕນ໌. ເຂົາເຈົ້າໄດ້ຮັບນັບຖືກົດຄວາມເຊື່ອຖືໃນພັນທັມສະບັບເກົ່າຂອງພະຄັມພີ ຈຶ່ງກ່າວໃຈເຖິງຄວາມເຊື່ອຖືຂອງພະເຈົ້າ ຢາຫ໌ເວ໋(Yahweh), ຍິບຣູສ໌ສມັຍໃຫມ່ເອີ້ນວ່າ "ຈູດາຍ" ຫລືສາສນາຍິວ.

<u>ອານາຈັກ</u>: ແມ່ນກຸ່ມຂອງປະເທດຫລືອານາເຂດເມືອງຂຶ້ນ ຈຶ່ງຢູ່ພາຍໃຕ້ອຳນາດອະທິປະໄຕຂອງຜູ້ຄອງ.

<u>ຣັຖ</u>: ແມ່ນທະບວງການເມືອງ ຈັດຂຶ້ນພາຍໃຕ້ຣັຖບານຫນຶ່ງ ຈຶ່ງຢູ່ພາຍໃຕ້ພົນທີ່ແລະຂອບເຂດຈຳກັດ.

<u>ອະທິປະໄຕ</u>: ແມ່ນການປົກຄອງ ຫລືຣັຖບານມີອຳນາດຕ່ຳແຫນ່ງສູງສຸດ.

<u>ຄຳພີ</u>: ແມ່ນປຶ້ມສາສນາຂອງຊາວຢິວ ແລະ ຊາວຄຣິສ ຈຶ່ງນັບຖືໃນສິ່ງດົນໃຈ ຫລື ຄຳເວ້າຂອງພະເຈົ້າ.

<u>ອ້ອມພູແມ່ນ້ຳອິນດິສ(ສິນທຸ)ຂອງອານາຈັກທັມຣາຣັປປາ (Harappa)</u> : ແມ່ນອານາຈັກທັມແມ່ນ້ຳ-ອ້ອມພູ ຕ້ວຢູ່ໃນແມ່ນ້ຳອິນດິສຂອງປາກິສຖານ ໃນທະວີບອິນເດັຽ ຈຶ່ງເປັນອານາຈັກທັມສມັຍໃຫມ່ເກີດຂຶ້ນໃນເວລາດຽວກັບອານາຈັກທັມແຜ່ນດິນສອງແມ່ນ້ຳຂອງອີຢິບ ແລະໃຊ້ອັກສອນຮຽນແບບຮູບພາບຄູ່ກັບກັບໃຊ້ເຄື່ອງມືຈຳເຣັດດ້ວຍທອງແດງແລະທອງສຳຣິດ (๓,๐๐๐ ປີ ເຖິງ ๑,๔๐๐ ປົກອນຄຣິສສັກຣາດ). ເມືອງຫລວງຕ້ວຢ່ຳ ໂມເຮັນໂຈ-ດາໂຣ (Mohenjo - Daro) , ເປັນອານາຈັກອັນກວ້າງໃຫຍ່ໄພສານ ເຣມຄວາມເຈຶ່ອຫມຸນຮຸນຕ່ນໃນສາສນາອິນດູ ໂດຍໃຫ້ຄວາມສຳຄັນວ່າ ຍິ່ງມີສິ່ງຄ້ານຫລະຍິ່ງມີອາຈຸດ, ແມ່ນການເຈຶ່ອຖືໃນການເຂົ້ານ ແລະຄວາມສງົບສຸຂ ແລະການຖືພິທີອາບນ້ຳເພື່ອລ້າງຄ້ວາຍພາຍແລະຈິດໃຈ.

<u>ຣາຈວົງສ໌ວ</u>: ແມ່ນອານາຈັກແຮກຂອງຈີນ ຈຶ່ງມີຫລັກຖານການຂຽນປະໂວ້ ພ້ອມທ້ວເຄື່ອງປັ້ນດິນເຜົ່ສວຍງາມ ແລະມີປະຊຸ໊ກັ້ມການຫລາຍດ້ານທອງສຳຣິດແລະອຸປະກອນຜາໃຫມ່ອີກດ້ວຍ. (ປະມານ ๑,๔๐๐ ປີ ເຖິງ ๑๐๐๐ ປີ ກ່ອນຄຣິສສັກຣາດ).

<u>ຂະແມ</u>: ແມ່ນອານາຈັກທັມປົກຄຸມຕລອດເຂດຈຸ້ຣະຕະວັນອອກສ່ຽໃຕ້ເຖິງ ๙๐๐ ປີ ແລະເປັນຜູ້ສ້າງເມືອງໂບຣານທີ່ຈົບງາມທ່ ອັງກໍທົມ(Angkor Thom) ຈຶ່ງຄາດຄະເນວ່າມີຄົນຢູ່ເຖິງ ๑ລ้ານຄົນ ເຣັດໃຫ້ເປັນເມືອງທີ່ໃຫຍ່ທ່ສຸດໃນເຂດຈຸ້ຣ. ປັ້ນຂອງຊາວຂະແມຖືກບັນທຶກໃວ້ເທິງແຜ່ນຫນັງ, ໃບລານແລະເຈ້ຣ້ແຕ່ຫລາຍສ່ວນໄປ ເຫລືອພຽງແຕ່ຮອຍແຕມເປັນພາບເຄື່ອງຫມາຍ, ພາຍນອກທ່ມຈົວດຈົວຢູ່ໃນຟ່າວັດ. ຊາວຂະແມນັບຖືສາສນາອິນດູ.

<u>ພາບເຄື່ອງຫມາຍ</u>: ແມ່ນຮູບພາບສແດງອອກແທນຄວາມນຶກຄິດ.

อาณาจักรมายา (Maya) : แม่บอาณาจักรที่ภาคภูมิใจ ในตอนกลางและตอนใต้ของประเทศเม็กซิโก, กัวเตมาลา และ ประเทศ ฮอนดูรัส จึงมีวิวัฒนาการขึ้นจากปี ๔๐๐ ก่อนคริสตกาล ถึงปี ค.ศ. ๑,๐๐๐ และจะเริ่มมีความเจริญขึ้นในช่วงนั้น, ก่อนการมาของชาวยุโรป, อาณาจักรนี้จะเริ่มต้นด้วยการที่ชาวอินเดียนแดงสองเผ่าใหญ่ คือ ชาวมายา และ ชาวนาฮัวตล์ ได้อพยพเข้ามาในแหลม ยูคาตัน (Yucatan), ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงทำให้เป็นอันดับต้นๆ ของโลก

สาสนาอินดู: แม่บสาสนาเบื้องต้นของอินเดีย มีลักษณะพิเศษโดยการเข้าสมาธิ, ข่มอำใจตัวเอง, นับถือโยคี และ นับถือวรรณะ

การเข้าสมาธิ: เพื่อศึกษาและคิดถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมากมาย โดยใช้เวลาอันยาวนาน.

ยุ่ในสมัยเดียวกัน: แม่บการยุ่ในเวลาเดียวกัน และ อายุเท่ากัน.

ในการตะวันออกเฉียงใต้ของเอเชีย: หมายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประกอบด้วยประเทศในสมัยนี้ เวียดนาม, อินเดีย, ลาว, ไทย, มาเลเซีย และ พม่า.

อักษร: แม่บพืชที่สำคัญ คือพืชผักที่เป็นสินค้า เช่นข้าวและขายกันตามประเพณี.

แบบความคิดที่ ๔: ประวัติศาสตร์ของโลกและประสบการณ์ของมนุษย์, ย่อมเจริญต่อไปเรื่อยๆ และมีความสำพันกับเรื่องราวความเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ และเช่นใหม่ประวัติศาสตร์เกิดขึ้นทุกวัน ผลกระทบอาณาจักรเปรูมาของวิวัฒนาการที่จะอธิบายถึงเหตุการณ์, การเคลื่อนไหว, และสถาบันจึงย่อมมีผู้เข้าทุกวันนี้. เหตุการณ์, การเคลื่อนไหว, และสถาบันในปัจจุบันนี้ แม่นผู้เข้าพบการของความเจริญถึงสาสนา และแบบความคิดต่างๆ ตลอดถึงวัฒนธรรมของอาณาจักรโบราณ.

ประมวลคำสั่งของแบบความคิดที่ ๔:

สาสนา: แม่มการเจริญในอนุภาพของมนุษย์เลือกำบาด ที่จะเชื่อฟังและภายใต้ เพราะเชื่อว่าเป็นผู้สร้างและผู้ปกครองจักรวาล คือ มีความเชื่อมั่นในธรรมการปกติยึดจารีตประเพณี.

อาณาจักรเดิม: แม่นแบบความคิดด้านวัฒนธรรมมาจากลุ่มแม่น้ำโบราณ, อินเดีย, และอาณาจักรไทย, และความคิดร่วมกันของพวกที่ตายมาแล้ว จึงประกอบด้วยแบบคิดของตนของสังคม, ประเพณี, วัฒนธรรม, สาสนา, สถาปัตยกรรม, ความยุติธรรม, และอื่นๆ จึงสร้างเสริมแบบผสมผสานหลายอย่างของวัฒนธรรมของโลกในปัจจุบัน.

วัฒนธรรมกรีก: แม่นสมัยเริ่มวัฒนธรรมกรีก ซึ่งสืบทอดวัฒนธรรมอื่นๆ และแผ่ขยายออกไปตลอดในยุโรป และเอเชียตะวันตกเฉียงใต้.

แต่วกรีก : แม่นสุนทรียภาพอาณาจักรรอบทะเล "เอเชีย" (Aegean), และเมือง เอเธนส์ จึงได้มีแบบความคิดใหม่ขึ้นมาในด้าน สังคม, ประเพณี, วัฒนธรรม, สถาปัตยกรรม, วิทยาศาสตร์ และอื่นๆจากปี ๑๕,๐๐ ถึง ปี ๓๑ ก่อนคริสตกาล และได้จัดตั้งสถาบันเรียนตามของประชาธิปไตย.

ประชาธิปไตย: แม่นธรรมนิยมแบบหนึ่งจึงมีประชาชนปกครองกันเองโดยทั่ว คือผ่านการเลือกตั้งผู้แทน.

ทะเล "เอเชีย" (Aegean) : แม่นส่วนหนึ่งของทะเลเมดิเตอร์เรเนียน จึงตั้งอยู่ด้านใต้ของประเทศกรีก และ ตุรกี. แม่นทะเลที่มีน้ำล้อมรอบเกาะ "ครีต" (Crete).

เมืองเอเธนส์: แม่นเมืองหลวงของวัฒนธรรมกรีกโบราณ และเป็นเมืองเอกของประเทศกรีกด้วย.

ແຄ້ວນສນາຣ໌ຕາ : ແມ່ນປະເພດແຫ່ວຣະບົບຊຸນນາງແລະທະຫານ ຈຶ່ງເປັນສັດຕຣູຄູ່ອໍາດຂອງເມືອງເອເທນສ໌.

ແຫ່ວການທະຫານ: ແມ່ນຣະບົບການຈັດຕັ້ງດ້ານການທະຫານແລະຣັຖບານ ຈຶ່ງຄິດເຫັນແກ່ອໍານາດແລະກໍາລັງເປັນ ສໍາຄັນ.

ແຫ່ວຣະບົບຊຸນນາງ: ແມ່ນຄົນຊັ້ນສູງ ຫລື ຊົນຊັ້ນປົກຄອງຢູ່ໃນສັງຄົມຫນຶ່ງ.

ປຣັສຍາ: ແມ່ນການສຶກສາຫາຄວາມຮູ້, ຈັລະຍາສິລທັມ, ແລະຄວາມຄົງຢູ່ຂອງມະນຸດ.

ວັດພາຣ໌ທີນອນ (Parthenon) : ແມ່ນອັຄຈໍາສ້າງໃຫ້ແກ່ພະເຈ້າຂອງກຣິກຈໍ່ວ່າ "ເອເທນາ" ຕັ້ງຢູ່ຍອດພູ ອາໂຄຣໂປລິສ (Acropolis) ແລະຖືວ່າເປັນອາຄານທີ່ສວຍງາມທີ່ສຸດແຫ່ງຫນຶ່ງຂອງໂລກ.

ອາໂຄຣໂປລິສ : ແມ່ນສ່ວນສູງຂອງພູເຂົາ ຈຶ່ງຖືກສ້າງໃຫ້ແຂງແຮງເພື່ອເປັນການປ້ອງກັນແກ່ນະຄອນເອເທນສ໌.

ພະເຈ້າອາເລກຊານເດ ຍ໌ຍ່ງໃຫຍ່ : ແມ່ນຜູ້ນໍາທີ່ຍ່ງໃຫຍ່ ຈຶ່ງຣວບຣວມເມືອງແລະຣັຖຕ່າງໆເຂ້າກັນ; ຄືເຊຄດິນ ອຸດົມຣຸ້ງເຮືອງ, ປະເທດເປີເຊ ຍ, ປະເທດອີຢິບ ແລະ ເອເຊ ຍໄມເນ ເຂ້າເປັນອາ ນາຈັກອັນຍ່ງໃຫຍ ຈຶ່ງຍອມໃຫ້ແນວຄວາມຄິດແລະວັທນະທັມຂອງກຣິກໄດ້ແຜ່ຂະຍາຍອອກໄປທົ່ວອາ ນາຈັກຂອງພູເຂົາ ແລະແນ ແນວຄິດດ້ານສັນຕິພາຍແລະຄວາມເປັນອັນຫນຶ່ງອັນດຽວກັນໃນອາ ນາຈັກ ຈຶ່ງມີຄິດທີ່ພົ້ນພາໃຫ້ພູນໍາຕ່າງໆໃນອາ ນາ ຈັກໂຣມັນນັບຖື (ປີ ນ.ສ. ເຖິງປີ ນ.ສ.) ກອນຄຣິສສັກຣາຊ).

ອາ ນາຈັກໂຣມັນ: ຈັດຕັ້ງຂຶ້ນໂດຍກຸ່ມຄົນທີ່ເວົ້າພາສາລາຕິນປະມານ ໑,໔໐໐ ກ່ອນຄຣິສສັກຣາຊ ໄດ້ຕັ້ງກຸງໂຣມຂຶ້ນ ອາ ນາຈັກນຕາມຊື່ຂອງພະເຈ້າສອງອ້ວຄື ໂຣມູລຸສ (Romulus) ແລະ ຣເມຸສ (Remus) ໂດຍຕໍານານປະເທດອິຕາລີເຂ້າເປັນອັນດຽວກັນ, ແລວກອງທັບໂຣມັນກໍ ໄດ້ເຂ ຍ ຶດອາ ນາຈຸດແຄບຊຸມດິຕິຣອນອັນ, ຢູໂຣບເກືອບທັງຫມົດ ແລະ ດານເຫນືອຂອງແອຟຣິກາ ໃນເວລາດຽວກັນກໍ ໄດ້ເຜີຍແຜ່ກົດຫມາຍ, ຣັຖບານ, ຄວາມຮຸ ດ້ານວິທະຍາສາດ ແລະ ຄວາມສາ ດ້ານການປົກຄອງ ອອກໄປທົ່ວອາ ນາ ອັນ ຣອບ ຣະທວງປີ ນ.ສ. ກອນຄຣິສສັກຣາຊ ເຖິງ ຄ.ສ. ໔ ພ. ໃນເວລາດຽວກັນ ອາ ນາຈັກກຣິກກໍ ຣັດເຊັນດຽວກັນ.

ຊົນຊຸນນາງ: ແມ່ນຊົນຊັ້ນປົກຄອງຂອງອາ ນາຈັກໂຣມັນ.

ຊົນຊັ້ນຕ່ໍາ : ແມ່ນຊົນຊັ້ນກັມມະກອນຂອງກຸງໂຣມ ປະກອບ ວຍທາດ ນາແລະກັມມະກອນໃນເມືອງ.

ກອງທະຫານໂຣມັນ: ແມ່ນກອງທັບຈໍ່ມີປະສິດທິພາ ທີ່ສຸດໃນໂລກໃນສມັຍໂບຣານ.

ກົດຫມາຍຢຸຕິທັມ: ແມ່ນຄວາມພະຍາ ນ ຫ ໃຫ ຍ ຕ ໍ ອ ຕ ໍ ທ ີ ່ ຈ ະ ຣ ວ ບ ຣ ວ ມ ກ ົ ດ ຫ ມ າ ຍ ຂ ອ ງ ໂ ຣ ມ ັ ນ ທ ັ ງ ຫ ມ ົ ດ ເ ພ ື ່ ອ ນ ໍ າ ມ າ ໃ ຊ ຢ ່ າ ງ ບ ໍ ່ ເ ຂ ້ າ ໃ ຜ ອ ກ ໃ ຜ ແ ລ ະ ຢ ່ າ ງ ມ ີ ມ ະ ນ ຸ ສ ະ ທ ັ ມ . ຈ ຸ ດ ຫ ລ ັ ກ ສ ອ ງ ປ ະ ກ ານ ຄ ື ຕ ົ ກ ລ ົ ງ ກ ົ ດ ຫ ມ າ ຍ ທ ຸ ກ ຄ ົ ນ ຕ ອ ງ ມ ີ ຄ ວ າ ມ ເ ທ ົ ່ າ ທ ຽ ມ ກ ັ ນ ແ ລ ະ ຜ ູ ຕ ອ ງ ຫ າ ຈ ະ ຕ ອ ງ ຖ ກ ລ ົ ງ ໂ ທ ษ ປ ະ ກ ັ ນ ເ ຖ ິ ງ ສ ິ ດ ທ ິ ເ ບ ອ ງ ຕ ນ ຂ ອ ງ ເ ຂ ົ າ .

ຣັຖະສະພາ: ແມ່ນກຸ່ມຈໍ່ສືບຕໍ່ມ ຣະກ ຂອງການປົກຄອງຣັຖບານ ໂດຍມີການອອກກົດຫມາຍ, ອະນຸມັດການແ ຫ ວ ຕ ້ ວ ແລະຄວບຄຸມກິຈຈະກັມດ ານການຕ ງປ ະ ເ ທ ດ ໃ ນ ສ ມ ັ ຍ ກ ຸ ງ ໂ ຣ ມ ໂ ບ ຣ ານ .

ກ ົ ວ ສ ຸ ນ : ແ ມ ນ ຫ ົ ວ ຫ ນ າ ຂ ອ ງ ຣ ັ ຖ ຈ ຶ ່ ງ ຖ ກ ເ ລ ື ອ ກ ເ ອ ົ າ ມ າ ຈ າ ກ ຊ ົ ນ ຊ ັ ້ ນ ຊ ຸ ນ ນ າ ງ .

ອ າ ຈ ົ ວ ຈ ຸ : ແ ມ ນ ອ າ ຈ ົ ວ ຫ ົ ມ ີ ອ າ ຍ ຸ ຍ າ ວ ນ ານ ທ ີ ่ ส ุ ด ใ น ป ะ เ ท ด จ ีน ค ื อ ป ี ๑๐๔ ๘ เ ถ ิ ง ป ี ๔๔ พ ่ อ น ค ร ิ ส ส ั ก ร า ช . ร ว บ ร ว ม อ า ณ า จ ั ก ร ข อ ด า น ต ะ ว ั น ต ก ข อ ง จ ี น เ ข ้ า เ ป ็ น อ ั น ด ุ อ ั น , แ ล ะ ร ว ม ท ั น ร ะ บ ิ ด ต ิ อ แ ท น ป ก ค อ ง แ ท น ม ะ อ ิ ว โ ด ย ใ ห ค ว า ม จ ุ อ ย ต ล อ ด า น ก า น ท ะ ห า น เ พ ื ่ อ แ ล ก ป ล ่ ย น เ อ ิ ด น แ ด น .

ผ ู ค อ ย ค อ ว ด น : แ ม น เ จ ้ า ข อ ง ด น จ ึ ง เ ป ็ น ผ ู ้ ย ั ม ะ ก ิ ด จ า ก ต ะ ก ู ล ด ย อ ั น แ ม น ผ ู ้ ท ี ่ เ ท ิ น ด ิ น ท ี ่ จ ะ จ ั ด ท า ท ะ ห า น แ ล ะ ใ ห ค ว า ม ค ุ ม ค อ ง แ ก ผ ู ร ั ก ส า ก า ร ท ห า ร แ ท น ม ะ อ ิ ว .

ร ะ บ ิ บ ก า น ป ก ค อ ง ท ี ่ ด ิ น แ ท น ม ะ อ ิ ว : แ ม น ร ะ บ ิ บ ข อ ง ภ ะ ส ั ด ท ี ่ เ อ ิ า ด ิ น แ ล ก ป ล ่ ย น เ พ ื ่ อ ค ว า ม จ ุ อ ย ต ล อ ด ด ้ า น ก า น ท ะ ห า น จ า ก ช ั ้ น ด า จ ุ า ข อ ง ด น .

ก า น ส ิ บ ม ร ะ ก ิ ก : แ ม น ก า น โ อ น ข อ ง บ า ว อ ย ่ า ง จ า ก ย ุ ก ด ิ น ใ น ย ุ ก ห น ึ ่ ง ไ ป เ ถ ิ ง ด ิ น ด ิ ก ใ น ย ุ ก ห น ึ ่ ง จ ึ ่ ง อ ุ ่ ใ น ค อ ย ค อ ก ด อ ง ก ั น .

สาสนาอิสลาม : แม่นนักปราชญ์ผู้รู้จริงผู้หนึ่งชื่อว่า มูฮัมหมัด ได้สั่งสอนประชาชนให้ละทิ้งการกราบไหว้รูปเคารพต่างๆ และประพฤติตามหลักของความประพฤติและศีลธรรม. ดูเหมือนว่าท่านได้สอนหลักการ ความยุติธรรม, ความสงบ, และความซื่อสัตย์. เขาเชื่อว่าเขาได้รับคำสั่งจากสวรรค์ให้มาปกครอง ชาวอาหรับ ให้เลิกนิสัยที่ไม่ดีและเป็นคนดี.

สาสนาคริสต์: แม่นสาสนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการสอนของ พระเยซู คริสต์ และประพฤติตามข้อธรรมที่บันทึกไว้ในคัมภีร์. สาสนาคริสต์ขยายตัวออกจากสาสนายิว.

พระเยซู คริสต์: แม่นผู้ก่อตั้งสาสนาคริสต์ และนำมาสั่งสอนที่เยรูซาเล็ม และถูกตรึงกางเขนตาย แต่ได้ฟื้นขึ้นจากความตาย และ ยังมีชีวิตอยู่ในสวรรค์.

ตรึงกางเขนไม้กางเขน: แม่นการประหาร โดยตรึงตะปูใส่ไม้กางเขน.

สาสนายิว: แม่นสาสนาของชนชาติยิวหรือยิวธรรม มีสัญญะพิเศษคือ ความเชื่อถือในพระเจ้าองค์เดียว และเชื่อถือในคำสอนของพระเจ้า ดังที่ได้แสดงออกใน โตราห์ (Torah)หรือคัมภีร์ ด้วยความเชื่อถือว่า "ถ้าท่านถือพระเจ้าเลือก" จะได้รับความรอดเมื่อพระเจ้า เมสไซอาห์(Messiah) กับคืนมาเกิด.

พระเจ้าเมสไซอาห์: แม่นผู้ที่ถือคาดหวังว่าจะเป็นตัวแทนรับใช้ของสาสนา หรือเป็นผู้กู้สาธารณรัฐของสาสนายิว.

ชาวมุสลิม : แม่นผู้เชื่อถือในสาสนาอิสลาม.

โมฮัมมัด: แม่นผู้ก่อตั้งสาสนามุสลิมในอาหรับ และแม่นผู้ได้รับมอบหมายให้แทนพระเจ้าในสาสนาในปี ค.ศ. ๖๓๐ ถึง ค.ศ. ๖๓๒.

สาสนาอิสลาม: แม่นสาสนาที่ถูกก่อตั้งขึ้นโดยสาสนายิวและสาสนาคริสต์. สาสนานี้มีหลักฐานอยู่ในคัมภีร์ โกราน (Koran)ที่ถูกมอบให้แก่โมฮัมมัดจาก เทพธรรม(Gabriel) ที่แทนพระองค์ พระ อัลลาห์(Allah) และพุทธของพระองค์. สาสนาอิสลามเชื่อใน "ศีลห้าสอน ๕ ข้อ" และ "หลัก ๕ ประการแห่งความเชื่อถือ" ที่ประกอบด้วยให้ชาวมุสลิม ๕ เวลาต่อวัน, ให้ถือปฏิบัติศาสนา, บริจาคทานแก่คนยากจน, ถือศีลอดในเดือนรอมฎอน, และสำหรับผู้เป็นสาวิกที่แท้จริง จะต้องไปในสงครามศาสนาตลอดไป.

คัมภีร์โกราน: แม่นหนังสือศักดิ์สิทธิ์ของชาวมุสลิม ที่บันทึกสอนของโมฮัมมัด.

ตัวแทนพระเจ้า: แม่นผู้นำทางสาสนาผู้หนึ่ง ที่ถูกเทพเจ้าดลใจ และเจ้าในนามของพระเจ้า.

การปฏิบัติตลอดไป: ปฏิบัติอย่างถาวรและยั่งยืนตลอดไป.

ชาวอาหรับ: แม่นชาวเชื้อชาติเซมิติกเชื้อชาติหนึ่ง ที่มีถิ่นกำเนิดในแถบทะเลทรายอาหรับ ที่อยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของเอเชีย ชาวอาหรับเป็นผู้เผยแผ่สาสนาอิสลาม.

การเกิดใหม่ในชาติอื่น: แม่นความเชื่อของชาวฮินดูในการเกิดใหม่; แม่นอยู่ในชีวิตใหม่หลังจากความตาย.

ระบบวรรณะ: แบบแบ่งวรรณะของชาวฮินดูโดยอิงใส การสืบสายโลหิต และ ตำแหน่งในชีวิต.

กรรม : แม่นการสืบต่อเนื่องของชาวฮินดู ระหว่างผู้กระทำและผลที่ตามมาของการกระทำนั้นๆ.

พราหมณ์: แม่นบุคคลผู้มีฐานะสูงของชาวฮินดู และเป็นต้นเหตุของจุดหมายแห่งชีวิตของประชาชน. แม่นพระเจ้าองค์หนึ่งของชาวฮินดู.

โยคี : แม่นระบบวินัยการปฏิบัติอย่างหนึ่ง นำมาใช้โดยชาวฮินดู เพื่อให้ถึงจุดหมายปลายทางแห่งชีวิต.

ดำพิพะเวก: แม่นภาบรวบรวม ๔ ย่างของเบอเรองในสาสบาอินดู ประกอบด้วยภาบ ภายใจ้ว, พิติภัม, บิดสวด, เผาสัละเสิล เป็นที่พึกใจและมิสเบของพัมมะจาด.

พระบิพพาบ: แม่นพาวะย่างหบึ่งของจาวอินดู จึ่งแม่นบุกคับผู้ด[illegible]ได้เข้าร่วมสัมพันกับพะเจ้าในส่วนลึกสุดของตินเอง.

สาสบาพุด: แม่นสาสบาจึ่งมิความสัมพันย่างไก้จุดกับสาสบาอินดู จึ่งบังเกิดขึ้นจากภสะติปันยา ความเข้าใจย่างตลอดปอดโป่งของของพะเจ้า สีดพัดทะ โภทามะ. สาอักเจื้อใน "หินทางแปดเท่าถือ" และ "สิ่งสักสีดสี่ประภาบ หลี ความจิ่งที่สุวสัภ" หมายความอา หินทางไปสู่ความสุขและสันติบันแม่นภาบใจความคิดและจิ้อีดย่างถูกตอง พอมถอยความคิดและไหออบพาวะบาจำบวนหลายจ้อโมง.

สีดพัดทะ โมทามะ: แม่นผู้ได้ลับภาบตื่นโตเอง หลี ตรัสรู้ด้วยตินเอง หลีแม่นพระบุทะเจ้า จึ่งมีอายุจากปี ๔๒๓ เถิง ปี ๔๙๓ กอบดรัสสักธาจ และเป็นผู้คิบพิบสาสบาพุด.

ลิสิ: แม่นคิมผู้จึ่งต่ะมาบย่างภายตินเองและปะติบัดภาบเข้าจาบ เพื่อจุดประสิ่งทางด้านสาสบา.

โพทิสัด: แม่นบุผู้ที่ไปถึงปะตูแต่งบิพพาบในสาสบาพุด แต่อาได้เลื่อนภาบเข้าบิพพาบเก่าไป เพื่อจ่วยหลือผู้อื่นให้พบพ้น.

ภาบจ่วยให้พ้นพัย: แม่นภาบป้องกันย่างภายหลีอันยาบจากบาบและความตาย.

เล้าจู (Lao Tzu): แม่นบักปรัชยาจีนแต่งูสมัยธาจอ้วจูสอนอา ภาบจ่วยหลือมะนุดให้พ้นพัย แม่นภาบเสิ้อสะละดาบสิ่งคิมที่ไดประโยด และถอยภาบปีกโตไปสู่จิ้อีดของภาบเข้าจาบย่างโดดดอ้อ.

สาสบาจินโต: แม่นสาสบาหบึ่งของยี่ปุ่น โดยเบ้นหนักเจ้าภาบใจ้บับพะบุธุด และเหวะธูบของจักะพัด.

แบวความคิดที่ห้า: ภูบสึกสาก่อภับรวามจำบาบของวุมะนุดในอะดีด จ่วยอะทิบายเจ้าภาบด่อยป่อบแปวที่อละบยของสังคิมและวัทบะทัม ต้อย่างจะเห็นไดโดยแบบภูบสุบตายะรวงอาธะยะทัมและวัทบะทัม จึ่งมะนุดบ่สำเร็ดผิบใบความพะยายามที่จะแกปันหาที่เกิดขึ้นยอบความป่อบแปว. ใบตอบต้นของวุยุกภาว (ยุกทะมิบ) ของปะอัดสาดุของโลก เร้าไดเห็บภาบสุบโตของวาอาธะยะทัมที่ภาวตบา จึ่วเต้มไปดอยภาบกะทำแบวใหมและภาบสูวสา เจ้นภาบสลายโตของวาอาบาจักโธมันเป็นต้น; ภาบเสื่อมลิวของวุมะนุสทัม. ภาบสาวสาคิดคบและความอ้มแอของวัถบาบใบโลกตะวันติก, และโลกตะวันติกไดถูกลอยลวงดอยสาสบาโธมันแลที่ลูกและมอสเฉิม. ใบตอบท้ายของวุยุกภาว เร้าเห็บอาไดมิภาบกับคืบมาสู่เตดผิบ, ภาบสาวสูาใหม่ขึ้น และ สิ่งประดอยภาบฟันฟูวิทยาภาบใหม่, และดอยภาบป่อบแปวที่เข้มวดใบดาบสาสบาและแบวความคิดใบโลก.

ประมอบคำสัยของแบวความคิดที่ห้า:

ยุกภาว: แม่นจะยะเวลา ๒๐๐ ปี ระหว่างความพ้ดสูนของอาบาจักโธมัน และภาบเจ้มตบของอาธะยะทัมสมัยใหมใบปี พ.ส. ๑๔๐๐ จึ่งถึกลอยลวงดอยสาสบาคริสตอ้นใบอาธะยะทัมตะวันติก.

แตาสะมัยภาว: แม่นเวลาของสมัยภาว เมื่อธุบย่างของอาธะยะทัมเข้าของตบถึกระสิมเข้าภับวัทบะทัมเป็ระมัน.

อาจอาบาจักเป็ระมัน: แม่นจิ้นเผ่าต่างๆจากทิดเหนือของยุโธยเจ้น ฝรั่งเสดเดิม, อังกิด และแจกจอบ (Saxons) และ พวก วิจิกอท (Visigoths), เป็นต้น, คิบตลานปาดเถือนและบ่มิอาธะยะทัม และผู้ปักลองตามปักะติแลอย่มิความสามาดที่จะไหความคุมลอง, ไหความยุติทัม และธักสาถึกหมายใจไดใบหวางยุกภาว.

ป่าเถื่อน: แม่นคนป่า, ทยายลาย, และธะวัยใจบ่ได้.

ยุกทะมืน: แม่นส่วนตำอ็ดของยุกภาว เมื่อมีเจ้าบายและอุบนาวจั่วเป็นล้มต้องถิ่มจั่วมักแต่พ็ดถอย มักแต่เธ็ดสึกสิ้วคาม. อัทมะทัมโธมันถิกทำลายลิ้ว, สิละปะและอิทยาสาดถิกปอยปะละเลิธ, ภาบอาบและธอบถิกลืม เพาะคนมีแตพะยายามที่จะเอ็าต็อลอดจากภดความตายเท่านั้น.

อิธะทัม: แม่นกิดแต่วูดความปะพ็ด ทิกสิ่วเสิมโดยสาสนาแต่ห่อึก จั่วอุบนาวจะต้องป่อวกับคนอ่อนแอและคนบ่ธิสุด และตอวเป็นคนทิสาสนาธิสึดีอีกดอย.

คนจั้นภาว: แม่นจั้นในสังคมในเมืองต่างๆ จั่วประกอบอันเป็นจุนจั้นภาวมีความทะเยิทะยานฝากธั่วมิ, ฝากไดตำแหน่งวดานสังคมและอำนาดภายเมืองๆ และแมนผู้จั่วทาทายของอุบนาวในทายยุกภาว (ปี ค.ส. ๑๐๐๐ ถึง ๑๔๐๐).

อาบาจักไบจันไทน์ (Byzantine): แม่นเด็งทิดตูะเอ็นออกของของอาบาจักโธมัน มีสุบภาวยู่เมืองคอบสแตบติโนเปล (Constantinople) ไดป่องกับอาธะยะทัมเบอของตนและอัทมะทัมใจในยุกภาว.

อาบาจักมอสเล็ม: เมื่ออาบาจักมีอำนาดสูว มีอาบาเขดต้วแต่ปะเทดอันเดิธ ถึว ปะเทดสะเปน จั่วรวมสอนในยุของแอฟริกาเหนือเข้าบำดอย มีเมืองหลวยู่ ดามาทัส หลิ มะคอบแยกแดก และไดเผิธแผ่สาสนาและอัทมะทัมมอสเล็ม. แมนอาธะยะทัมที่ภาวหบาและสิมพุนต์เบื่องกับตลอดยุกภาว จะธิบในดานภาบสึกสา, คะบิดสาด, อิทยาสาด, ภะสัทม, อุดสาทะทัม, อันบะคะดิ และสะฤาปัตะยะกัม.

อุบนาวผู้ใหย่: แม่นอุบนาวจั่วเป็นเจ้าของดิน ในสมัยปีกครองที่เอ็าหบ้าดินเป็นใหย่ ผู้จั่วเป็นเจ้าของดินของพะมะหากะสัด.

พะเจ้าภาหลิบ (Caliph): แม่นผู้นำดำนาสาสนา, ภานทะหานและภานเมืองในอาบาจักมอสเล็ม จั่วได้รวมเอ็าอำนาดดานทะหานของอิสลามและอาหธับเข้ากับใจ.

อ้ายเจ้าขุนอ็อก: แม่นต็นและจับสับของเจ้าขุนอ็อกในธาจอาบาจักหนึ่ว.

ธาจอาบาจัก: แม่นแผ่นดินและอาบาเขดควบคุมและปีกครองโดยกะสัด หลิ เจ้าแผ่นดิน.

กะสัด: แม่นผู้จั่วปีกครองแผ่นดิน และได้ธับอำนาดย่างเต็มที่ในภานสืบสายโลหิดในธาจอ้ว.

อ้าทาด: แม่นคนจำนวนมะหูสานในยุกภาว เป็นคนในยุโธบจั่วทุกยาท, บ่มีดินเป็นของตินเอว, ยู่ในเวือมมือของขุนนาวใหยนอยและบับดาอัสอิน และเป็นผู้ที่ "ถิกกิดกับบ่ไหเอาไปเอ็าดินเป็นของตินเอว".

ปาสาด: แม่นป้อมตินของขุนนาว หลิของเจ้าแผ่นดินจั่ว เป็น, มิด และ จุมจืบด้วยหมอก เป็นบ่อนจั่วจะสามาดป่องกันไดงาย.

ติภดะลิขาดส์: แม่นสัมบัด จั่วสั้างและหามาไดเกือบทั้วหมิดด้วยตินเอวของบับดาขุนนาวในธะหว่างยุกปีกครองหน้าดิน.

สิวดามสาสนา: แม่นดวามพะยายามขยวยาบาจักไปจันไทน์ แห่วลัดหุ้สาสนาของจาวภูธิก และ สาสนาโธมันแดหน้อึกของยุโธบ ไดอับโลพอกมอสเล็มและตีกออกจากแผ่นดินสัสดีในแดอบปาดสไตน์ในสัดะอัดที่ ๗, ที่ ๑๐, และ ที่ ๑๑.

สันยาแมกนา คาร์ตา (Magna Carta): ในปี ค.ส. ๑๗๑๔ ที่ประเทศอังกฤษ, กะสัด "จอน" ได้ถูกบังคับจากพวกขุนนางเจ้าของที่ดิน ให้เจ้นเอกะสาน เพื่อจำกัดอำนาดของกะสัด และให้สิดที่ยันตามแกมอบจินของประเทศอังกฤษ.

สะพา: แม่นความพะยายามล้วุตำอิดในประเทศอังกฤษ ที่อะนุยาดให้ดินจั้นทางมีอำนาดในการออกกิดหมาย ในนามเป็นตัวแทนของชาวมุดะนะ.

กิดหมายยู่อม: แม่นการปะติบัดด้านกิดหมายของผู้พิพากสาอังกฤษ โดยใช้พื้นฐานของการตัดสิน ขึ้นพื้นฐานคายดึงกับคะดีที่ได้สอบสวนมาแล้วในอะดิด.

สมัยฟื้นฟูอิทยาการใหม่: แม่นสมัยของการเกิดใหม่ หลิ ฟื้นฟูใหม่ในยุโรยตะเจ้นติก จึ่ง สิละปะ, การสึกสา, และ จันนะคะดีที่ถูกเรียนตามใหม่มีความสำคับหลายอย่าง (ค.ส. ๑๗๐๐ เถิง ๑๗๖๐๐) เมื่ออาระยะทันกริก-โรมัน ได้ฟื้นโกยมาอีกเที่อหนึ่ง และได้ขะยายความสินใจโดยแมใส่ระธรรดาวการสึวดินทางโลก (ดาระอากู) ของโลกหลายอย่าง. การฟื้นฟูเรียนตามที่ประเทศอิตาลี จึ่งได้รับแนวความคิดใหม่จากอาระยะทันอันการอหนาของอาณาจักโยเจ้นไทน์ และ อาณาจักร มอสเล็ม.

ทางโลก: แม่นความผูกพันในเรื่องจึ่งย่อกังกับสาสนา.

การสึกสาที่รู้จักกับมะนุด: ผู้ขอบกังกับการฟื้นฟูอิทยาการใหม่ มีความห่วงใยกับปันหาประจำวันของมะนุด แทนที่จะเป็นปันหาดานสาสนา. ตัวอย่างที่สแดงให้เต้นกิดี ทาน เซ โทมัส โมร์ ผู้แดงข้มเรื่อง สมัยพระสีอาธย์ (Utopia).

พาสาพื้นเมือง: แม่นพวกนักกรียนและผู้มีความรู้สูง พากันใช้พาสาประจำชาด แทนที่จะเป็นพาสาลาตินแต่ว สาสาแรกเล็ก. การปะติบัดถ้วนแมนจอยกะตุ้นใหม่มีแนวความคิดใหม่อย่.

การปรับปรุงสะพายใหม่: แม่นสาสนาทำการปะติวัดต่ตานพวกเจ้าขุนมูนบาย และ ลัทธิโรมันแดกเล็ก จึ่งได้เรียมขึ้นในปี ค.ส. ๑๔๐๗ และได้จัดตั้งนิกายต่ตานเรียกว่า "โปรเทสแตน" ขึ้นหลายนิกาย.

โบะเทสแตน: แม่นผู้จึ่งประท้วงหลักการด้านความเข้มงวดของนิกายโรมันแดกเล็ก หลักคิ อัธดอก (Eastern Orthodox Church) พวกคัดค้านได้เรียนหนังสือถือพิธีกรรมและความมีอำนาดสูงของพระสันตะปาปา.

มาร์ติน ลูเต้ (Martin Luther): แม่นผู้ริเรียมการปรับปรุงสะพายใหม่ในปี ค.ส. ๑๔๑๗ เมื่อเจ้าอาตะปุตกอ อิทยาลิ้นเภาสึยหา ของเจ้าใส่ประตูของโยดที่เมือง วิทเต้นเบิก (Wittenberg) ประเทศเยิระมัน โดยประติเสดการปะติบัดการของโยด จึ่งขายการขอบสันโทด เพื่อนำเงินมาสร้างโยด เจ้นต์ ปิเต้ (St. Peter's Cathedral) ในกรุงโรม.

พระสันตะปาปา: แม่นผู้นำของสาสนาโรมันแดกเล็ก จึ่งมีอำนาดสูงสุดในโลกกังกับด้านสาสนา.

ลัทธิประจำชิน: แมนการบุเรียงระละยางมะหาสาน และ แมนการรักจาดของตินเอง.

ประจาจาด: แมนดินจึ่งรวมกับในการใช้พาสา, ประดักสาด, และระบียบข้มนอมประเพนี.

การใส่สายโส่: สานตุลาการไดออกกิดหมายขึ้น เพื่อตัดสินใส่โทดแกผู้ที่มีความขัดแยงกับสาสนาโรมันแดกเล็ก.

ผู้มีความเห็นขัดแย้ง: แม่นผู้ที่เชื่อถือในสาสนา.

การผอนผันโทด: แมนการให้ระพ้น หลิมีอิสระพายจากการลิงโทด จากการทำบายในสาสนาโรมันแดกเล็ก การผอนโทดบอะนุยาดให้ได้เมื่อมีการแลกเปลี่ยนเป็นเงินเรียกว่าข้มนอม.

ການຕ້ານທານຂອງການປ່ອນສະພາຍໃໝ່: ເຣີ່ມຕົ້ນໂດຍສາສນາແຮ່ລິກ ໃນປີ ໑໔໔໔ ເພື່ອຢຸດການຂະຍາຍຕົວ ຂອງລັດທິໂປຣເທສແຕນໃນທະວີບຢຸໂຣບ.

ລັດທິນາຍທຶນ: ແມ່ນຣະບົບເສດຖະກິດແນວໜຶ່ງ ຈຶ່ງເຣີ່ມຕົ້ນມັ່ງຄັ່ງສົມບູນຂຶ້ນໃນສມັຍຟື້ນຟູວິທຍາການ ຈຶ່ງເຮັດໃຫ້ຊຸກຄົນສາມັນ ຖືເປັນເຈົ້າຂອງດິນ, ໂຮງງານອຸສາຫະກັມ ແລະການຜລິດພືນແນວອື່ນ ຈຶ່ງຄົນສາມັນເຫລົ່ານີ້ແຂ່ງຂັນກັນຜລິດສິນຄ້າ ແລະ ການບໍຣິການໃນຕລາດເສຣີ ເພື່ອຫາພືນກຳໄຣ.

ຄວາມເປັນຈິງ: ແມ່ນແນວຢ່າງຂອງສິລະປະຢ່າງໜຶ່ງ ຈຶ່ງເຣີ່ມໃນສມັຍຟື້ນຟູວິທຍາການ ດ້ວຍການຮຽນພາບເຫມືອນຂອງສິ່ງທັມຊາດຈິງ.

ສາສນາຄຣິສຕ້ານິກາຍອັງກິດ: ກະສັດ "ເຮັນຣີ" ໄດ້ເກັ້ຍກ່ອນສະພາອັງກິດໃຫ້ຕັ້ງສາສນາຄຣິສແບບອັງກິດຂຶ້ນ ພາຍໃຕ້ການເປັນຜູນຳຂອງກະສັດອັງກິດ.

ອຳນາດສິດຂາດ: ແມ່ນຣະບົບການປົກຄອງຈຶ່ງຜູ້ປົກຄອງປະເທດມີອຳນາດເດັດຂາດ ຢ່າງບໍ່ມີຂອບເຂດຈຳກັດ.

ລັດທິກະສັດຈຶ່ງໄດ້ຮັບມອບຈາກສວັນ: ແມ່ນການເຊື່ອຖືວ່າ ພະເຈົ້າໄດ້ໃຫ້ອະນຸຍາດຫລືສິດແກ່ສະມາຊິກຂອງຣາຊວົງ ເພື່ອການປົກຄອງແລວແຕ່ເຂົ້າຈະເຫັນສົມຄວນ.

ເລ່ຫລ່ຽມການປົກຄອງ "ມາຄິອາເວລລີ"(Machiavelli): ແມ່ນນັກແຕ່ງເຣື່ອງຟື້ນຟູວິທຍາການຊາວອິຕາລີ ໄດ້ຂະຍາຍຖືວ່າຈຸດປະສົງໃຊ້ສິດຂອງເຫນືອເຈົ້າຮັບເອົາປຣັຊຍາ "ການສິ້ນສຸດແມ່ນຫົນທາງອັນຖືກຕ້ອງແລ້ວ" ແລະກະສັດເພີກເສີຍຕໍ່ມາຕະຖານຂອງຄວາມຖືກແລະຜິດ.

ແນວຄວາມຄິດທີ່ຫົກ: ແຕ່ລະສັງຄົມແລະວັທນະທັມທົ່ວໂລກ ມະນຸດໃຫ້ພັທະນາ ປະເພນີ, ຣະບົບທັມນຽມ, ຄຸນຄ່າແລະຄວາມເຊື່ອຖືແຕກຕ່າງກັນອອກໄປ ຈຶ່ງສັງຄົມນັ້ນນັ້ນພະຍາຍາມທີ່ຈະມອບໃຫ້ເປັນສົມບັດຂອງຣຸ່ນສືບຕະກຸລຣຸ່ນຕໍ່ມາ. ການສົ່ງມອບເພື່ອສືບຕໍ່ຖືກຂະຍາຍຕົວຢ່າງຣຶ້ງເຣື້ອງໃນໂລກອຸດສາຫະກັມສມັຍໃໝ່ ຈຶ່ງແນວຣະບົບກ ມສີ່ສາຣທີ່ຈະຈູງໃຈທັນໃຈ ແລະຄວາມຕ້ອງການຂອງມະນຸດທົ່ວໄປກຢູ່ໃນສະພາບຄ້າຍຄຶງກັນ, ດັ່ງນັ້ນຈຶ່ງພາໃຫ້ວັທນະທັມແລະສັງຄົມມີຄວາມແຕກຕ່ຽງກັນຢ່າງເລືອນລາງ. ການປະຕິວັດແນວຄວາມຄິດໃໝ່ງແມນຢູ່ເຫນືອພືນຖານຂອງແນວຄິດໃໝ່ດ້ານການເມືອງ ຈຶ່ງແຜ່ຜາຍຢ່າງໄວໄປເຖິງວັທນະທັມແລະປະເທດຕ່າງໆໃນສັຕະວັດທີ່ ໑ກ, ໑ຮ, ໑ຜ ແລະຕົ້ນສັຕະວັດທີ່ ໒໐ ພາໃຫ້ຄົນຫລາຍພວກພາກັນໂຮມຕົວກັນເຂົ້າເປັນກຸ່ມ ດ້ວຍຈຸດປະສົງແລະຣັຖບານແບບດຽວກັນ.

ປະມວນຄຳສັບຂອງແນວຄວາມຄິດທີ່ຫົກ:

ສາດແຫ່ງຄວາມຄິດ: ແມ່ນປັຈຈຍາດ້ານສັງຄົມແລະການເມືອງ ຫລືແນວທາງແຫ່ງຄວາມຄິດຂອງຄົນກຸ່ມໜຶ່ງ ຫລືປະເທດໜຶ່ງ.

ຜູ້ໃຊ້ອຳນາດ: ແມ່ນກະສັດຜູ້ມີອຳນາດ ຫລືຜູ້ປົກຄອງປະເທດທີ່ມີອຳນາດສູງສຸດ.

ການຂະຍາຍອານາເຂດ: ແມ່ນໃນຍຸກສຸດທ້າຍຂອງການຟື້ນຟູ ແລະ ການປ່ອນສະພາບໃໝ່ ເຂົ້າເຫັນວ່າ ການປາກົດໂຕອອກມາຂອງກະສັດທີ່ມີອຳນາດສູງ ແລະ ການຂະຍາຍຄົນຊຸດນຶ່ງເກີດຂຶ້ນຍອມຈາອຳນາດຂອງສາສນາແຫ່ຫລິກໄດ້ອ່ອນລົງ, ການລຸກຮືຂຶ້ນຂອງຄົນຈຸນກາງຈຶ່ງຢາກໄດ້ຕຳແຫນ່ງ ແລະການຕື່ນໂຕດ້ານຈິດໃຈຂອງຄວາມຮັກຊາດມີເກີດຂຶ້ນໃນໂລກ.

ພະເຈົ້າຊາຣ໌: ແມ່ນຣາຊວົງຈຶ່ງປົກຄອງປະເທດຣັສເຊັຍ ๓๐๐ ປີ ຈົນເຖິງປີ ค.ส. ๑๙๑๗.

ອານາຈັກສັກສິດແຫ່ງໂຣມັນ: ແມ່ນອານາຈັກອອສເຕຣັຍ ປົກຄອງໂດຍຄອບຄົວ "ແຮັບສເບີກ" ກວ່າ ๓๐๐ ປີ ຈົນເຖິງປີ ๑๙๐๕.

ผู้ใช้อำนาจที่เข้าใจแจ่มแจ้ง: แม่นกะสัตหลืผู้ปกคองปะเทดที่มีอำนาดสูง ผู้จั่วได้พะยายามปับปุงฐานะ ของผู้ยุใดอำนาด โดยยึกฐานะใหย่างเต็าหอมกับโมดามย้อมสาม, เสธิพาบดามสาสบา, ภามสึก สา และภาะปึกคองกับคองในหอวถิ่นใดดีย.

อามาจักอามานุบีคม: แม่นความะยายามโดยมะหาอำนาดหางทะเบียยุโรบและหางเอเจ้ย ที่จะหาเมือว ขบยุโพบทะเล เพื่อเพิ่มพูนดามภานดา, ฐานะ, และความยากธู. ฝรั่งเสด, อังกิด, สะเปน, และปู่ตุเกดไดยึดเอำปะเทดใหยเป้นที่อเมือวขบจากปี ๑๔๐๐ เถึว ๑๘๐๐ สอบ ธอลแลนด์, เบลยี่ยม, เยิธะมับ ยึดไดปะเทดหิ้นอยวลิวมา, สอบยี่ปุ่นก็ปะติบัดเจ้นดธอกับ.

ภามปะติวัดด้านภานดา: แม่นดามโลบของปะเทดเกิดใหม่ในยุโธบุในสัตะวัดที่ ๑๔ เถึว ๑๘ ที่สั่วผู้ สำธวดไปโลกใหม่ และ เอเจ้ยูตะเจ้นออก เพื่อจอกหาหางผานทะเลดานตะเวันูออูกสยูวเตนือ, จอกหาทุาดแธ่มีดา, ปย้นจาวหอวถิ่นใตเป้นคธิสตธน, และเธ็มตั้วสะถานที่ภานดาพอมกอยตั้ว หลักแหลวทำมาหากิน.

หางผ่านทะเลตะเวันออูกสยูวเตนือ: แม่นเส้นหางอ้อมโลกใหม่ ไปหาขั้ธีวอนในเถเจ้ยูตะเจ้นออก และเอเจ้ยูดานใต.

โลกใหม่: แม่นอะเมธิกาเตลือ และ อะเมธิกาใต้ จั่วได้คบพับในสัตะวัดที่ ๑๓, ๑๔ และ ๑๕.

ทิสะดิภานดา: แม่นนะโยบายของปะเทดแม่(ปะเทดที่มีเมืองขึ้น) จั่วต้องภานให้ทิอเมืองขึ้นมีผู้ใช้ไป เพื่อผิ่นภำไธของปะเทดแม่ และ ทิอเมืองขึ้นจะได้ธับเว็บวิบปะมานหลายขบเพื่อเอำเอาพะดัว หลวง.

ปะเทดแม่: แม่นปะเทดที่ดอบคุมอาบาเอกและผิ่นที่ในขั้ธีวอนอื่น เพื่อผิ่นปะโยดของดิ่นเอง.

ภามปะติวัดของพอกถือบภาย "พูธิดัน" (Puritan): ท่าน อโล้เอิ ดธอมเวล ในปะเทดอังกิดได้บำพา สะพา, เจาของผิ่นดิ่นบอวว และพอกพูธิดัน ส่มขับลัวของกะสัดอังกิดในปี ๑๑๔๒ และจัดตั้วปะเทด อังกิดขึ้นเป้นปะเทดสาทาธะนะ หลื ภามปึกคองโดยธาฐดอน. เจำอิด "จาลส์ ที่ ๑" ถือใต สอบและถือกปะหาน ด้วยบจั่วเป้นที่ธับธองดอามเจื่อถือจา กะสัดอังกิดปึกคองตามกิดหมาย, ขแมน ปึกคองโดยอิทิของเตพะเจำ.

จอห์น ลอก (John Locke): แม่นนักปรัฐยาอังกิดในสัตะวัดที่ ๑๗ ได้ธอนใจ้จำ ปะจาจิบในปะเทด ตองถือกปะกับดามจิด, อิสะธะพาย, และจับสิน และปะจาจิบมีสิดที่จะลมธัฐบาน จั่วบปะติวัดตาม ข้อกลิวดามสังดมกับปะจาจิบในปะเทด เอำเจาจั่วพากับปะหวางภานปึกคองแบบเตพะเจำ.

ภามปะติวัดของอะเมธิกัน: สะตะธัฐอะเมธิแม่นปะเทดใหม่เกิดขึ้นปี ๑๗๗๖ เมื่อสมัยเป้นเมืองขึ้นที่ธิ่วมี ที่สุดของโลกใหม่ ได้เอำจะบะอังกิดดอยดอามจอยเหลือของฝรั่งเสด, และตั้วเป้นธัฐบานปะจาที่ ปะตัยใหมขบ. ยอมภานปะติวัดนี้ พาใหมีภานปะติวัดขึ้นในลาดินอะเมธิกา และ ฝรั่งเสด และ พาใหมีภานปรับนะโยบายของอังกิดต่อที่เมืองขึ้น ใหมีภานปึกคองดอยดินเองตลายขบ.

ภามปะติวัดฝรั่งเสด: ปะจาจิบฝรั่งเสดผากับปะติวัดในปี ๑๗๘๙ เพื่อลมกะสัดที่มีอำนาดสูง และได้จัดตั้ว เป้นธัฐบานแบบปะจาที่ปะตัย. ภานปะติวัดนำโดยพอกดิบจุนกางและจาอบา (พก เป้นจุนของอู พิลุะเมืองทั่วหมิด) ตดานจุนนาง, พอกพธะ, และกะสัดจึ่วเป้นเจำของดิ่นยึกเว้นพาสี และ ลอม แตมีตำแหน่งสำคับในธัฐบาน.

ป้อมบัสตีย: แม่นคุกที่เป้นตาจั่วของภานปึกคองสังคมก่อน หลื ภานปึกคองของกะสัด จั่วถือโจมตีและทำลาย ในบะดอนปาธิส โดยฝูงจนจั่วเป้นผู้จัดตั้วธัฐบานใหมของฝรั่งเสด.

19

มองเตสะกิว (Montesquieu): ແມ່ນຄົນຕ້ານພຣະເດັດການ ຈຶ່ງໄດ້ຕຶຕອນວ່າ ຣັຖບານຄວນແບ່ງເປັນສາມ ພແນກ ຄື ຝ່າຍອອກກົດໝາຍ, ຝ່າຍປົກຄອງ, ແລະສານຍຸຕິທັມ, ແຕ່ລະພແນກຈະກວດເບິ່ງອຳນາດຂອງກັນ ແລະກັນ.

ອຳນາດພຣະເດັດການທະຫານ: ແມ່ນການປົກຄອງໂດຍນັກທະຫານເປັນຫົວໜ້າ ໂດຍຜ່ານການໃຊ້ກຳລັງແລະອຳນາດ ຂອງກອງທັບ.

ນະໂປລຽນ ໂບນາປາຣ໌ຕ: ແມ່ນ "ຜູ້ມີຮຸບຮ່າງນ້ອຍ" ຈຶ່ງເປັນນາຍພົນທີ່ສລາດຫລັກແຫລມ ແລະ ປ່ຽນປະເທດຝຣັ່ງ ເສດຈາກສາທາຣະນະຣັຖມາເປັນອານາຈັກ ຫລັງຈາກໄດ້ອຳນາດໃນການເຣັດຣັຖະປະຫານ. ເປັນອົງຈັກພັດ ປົກຄອງຝຣັ່ງເສດຈາກປີ ຈກແຜ ເຖິງ ປີ ຈຽ໑໔.

ຣັຖະປະຫານ: ແມ່ນການລົ້ມລ້າງຣັຖບານຢ່າງໃວໂດຍໃຊ້ກຳລັງ.

ສາທາຣະນະຣັຖ: ແມ່ນຣັຖບານຈຶ່ງມີຂ້າຣາຊການແລະຜູ້ແທນ ຈຶ່ງຖືກເລືອກໂດຍປະຊາຊົນມາປົກຄອງປະເທດ.

ຣະບົບການປົກຄອງ: ແມ່ນຫລັກການຫລືແບບແຜນຂອງຣັຖບານ ຫລື ການປົກຄອງ.

ອົງຈັກພັດ: ແມ່ນຜູ້ປົກຄອງຣາຊອານາຈັກ.

ຣາຊອານາຈັກ: ແມ່ນກຸ່ມຂອງປະເທດ ຫລື ອານາເຂດຕ່າງໆຈຶ່ງຢູ່ພາຍໃຕ້ອຳນາດອະທິປະຕັຍດຽວ.

ສະພາແຫ່ງເມືອງວຽນນາ: ແມ່ນການປະຊຸມສັນຕິພາບຂອງປະເທດທີ່ໄດ້ໃຈຊະນະຈາກສົງຄາມນະໂປລຽນ (ອັງກິດ, ຣັສເຊັຽ, ປຣັສເຊັຽ ແລະ ອອສເຕຣັຽ) ໄດ້ຕັ້ງຣະບົບຣະສັດອັນໃໝ່ໃຫ້ຝຣັ່ງເສດ ແລະແບ່ງດິນແດນຂອງ ປະເທດຕ່າງໆໃນຢຸໂຣບ ເພື່ອເອົາໃຈເປັນແຜ່ນດິນໃໝ່ຂອງປະເທດທີ່ໄດ້ໃຈຊະນະໃນປີ ຈຽ໑໔.

ຣະບົບ ເມຕເຕີນິຄ (Metternich): ຈຸດຂອງຣະບົບນີ້ແມ່ນຈາກຈຸດຂອງຫົວໜ້າສົງຂອງປະເທດອອສເຕຣັຽ ຈຶ່ງ ເຊື່ອໃນແນວຄວາມຄິດທີ່ຈະທຳລາຍການປະຕິວັດຂອງຝຣັ່ງເສດ ແລະນຳເອົາຄວາມຄິດ ການປົກຄອງຣະບົບເກົ່າ ກັບຄືນມາໃຊ້ຄື ການແບ່ງຊັ້ນວັນນະ, ກະສັດມີອຳນາດສູງສຸດ, ແລະອານາຈັກຫົວເມືອງຂຶ້ນຕໍ່ກວ່າງຂວ້າງ. ການປະຕິວັດໃນກາງສັຕະວັດທີ່ ຈຽ ຂະຍາຍຕົວອອກໄປທົ່ວຢຸໂຣບແລະຍະເມຣິກາກາງ ແລະຕ້ານການປົກຄອງ ແບບການປະຕິວັດການປະຊາທິປະຕັຍ, ດັ່ງນັ້ນຈຶ່ງພິສູດໃຫ້ເຫັນວ່າ ຣະບົບເມຕເຕີນິຄແມ່ນການເສື່ອມໂຊມ.

ຣາຊາທິປະຕັຍ: ແມ່ນຣະບົບພຣະເດັດການຂອງຣັຖບານຈຶ່ງຜູ້ດຽວມີອຳນາດສູງສຸດ.

ໄດເຣັ້ ແມ່ນຈັກພັດຂອງເຍີຣະມັນ ຜູ້ຈຶ່ງຣວບຣວມເອົາຣັຖຕ່າງໆໃນເຍີຣະມັນຈຶ່ງຖືກປົກຄອງໂດຍປຣັສເຊັຽ ເຂົ້າເປັນອັນໜຶ່ງອັນດຽວກັນໃນປີ ຈຽ໗໑. ພຣະອົງມີອຳນາດສູງສຸດໃນກອງທັບ ແລະ ໃນນະໂຍບາຍຕ່າງປະ ເທດ ແລະ ມີອຳນາດແຕ່ງຕັ້ງຕຳແໜ່ງຕ່າງໆໃນຣັຖບານ.

ການປະຕິວັດດ້ານອຸດສາຫະກັມ: ແມ່ນການປ່ຽນແປງດ້ານຫັຖະກັມຈຶ່ງເຣີ່ມຂຶ້ນໃນສັຕະວັດທີ່ ຈຽ ດັ່ງນັ້ນຣາດຖະກາຖກຳຜລິດ ດອຍເຄື່ອງຈັກຈຶ່ງຖືກກວ່າ. ສະຖານທີ່ທຳງານໄດ້ປ່ຽນຈາກເຮືອນໄປສູ່ໂຮງງານ. ການປະຕິວັດໄດ້ປ່ຽນແນວ ທາງຊີວິດຂອງຄົນຢ່າງໃຫຍ່ຫລວງ ຈຶ່ງມັນເຣີ່ມຂຶ້ນຈາກປະເທດອັງກິດ ພາໃຫ້ຄົນຍາຍໄປທາເຣັດການໃນເມືອງ. ການປະຕິວັດນີ້ໄດ້ແຜ່ຂະຍາຍອອກໄປທົ່ວຢຸໂຣບແລະໄປສູ່ໂລກທີ່ຈະເຣີ່ນແລ້ວ.

ຣະບົບການປ່ອຍຕາມເຮືອງ: ເປັນແນວຄວາມຄິດທີ່ເກີດຂຶ້ນໃນຍຸກປະຕິວັດດ້ານອຸດສາຫະກັມ ເພື່ອບໍ່ໃຫ້ຣັຖບານເຂົ້າ ຫຍຸ້ງກຽວພົວພັນກັບຣະບົບນາຍທຶນ ແລະ ທຸຣະກິດຂອງເອກະຊົນ. ຣະບົບນີ້ຖືກລົບລ້າງໄປ ເພາະຄົນຈົນກັມມາຈົບ ບ້ວັລັບໃຫ້ອອກກົດໝາຍ ເພື່ອປ້ອງກັນກັມມະກອນ ແລະ ນັກທຸຣະກິດຂະນາດນ້ອຍ.

ลัทธิสังคมนิยม: แม่นธัฏยาบุจึ่งเป็นเงื่อนไขของธาจุดอนุ ธัฏเป็นเจ้าของอุและดำเนินงานด้านการบูผลิตที่สำคัญ (ปูกฝัง, ขุดธ และ โธงงาน) และเป็นผู้จำหนาย (อินสิ่งและอายยอย). ลัทธินี้สามาดจะสำเธ็ดผินได้อย่างสันติโดยอิทีออกเสธงเลือกตั้ง. ธัฏยานตองแมนธะบอยจะจาทีประตัยและอะนุยาดให้มีอิสธะพายกานการเมืองและดอามหธังทันดานเสถกิด. ธัฏยานจะดอยคุมพธังแตอุดสาหะกันอะนาดใหยเท่านบ.

คาร์ล มาร์ก (Karl Marx): แม่นผู้คันพบธะบบสังคมนิยมสมัยใหม่ ได้ธอนปั้นสิ่งจา ภานประกาดของคอมมูนิส (Communist Manifesto) และ ดาส คาปิตาล (Das Kapital) จึงในปั้นเตล็าน เธ้าได บิวเถิงทีสดิ "มาร์ก" ของเธ้าใจ.

ลัทธิมาร์จุส หลือสังคมนิยมมาร์จุส: ลัทธินี้ภาจา จินุธันจึงมิจำนาดด้านเสถกิดเป็นผู้ดอบคุมธัฏยานแนะสะถาบันสังคม. ปะฉัดสาดภาอูใจจา มีภานต่สูธะหวาง "ผู้มี" กับ "ผู้ยิ่ม" และธะบบนายทีบแมนภานสแวงหาพินปะโยดจากหยูออกแธงงานุ. ลัทธินี้ยังภาจไปอีกจา ธะบบนายทีบจะหำลายทีบเอง ถาหากจาบันดานายทีบเป็นดินที่เตันแกได และในที่สุดจะดอยวดุกิดมีผู้ถือดามสดมีพาก หลือสังคมนิยม, เป็นยอนจึงทุกดินจะมีดอามสดมีพาก และในที่สุดธัฏก็จะหยอแหงไปเอง.

ลัทธิดอมมูนิส: แม่นลัทธิจึงถือกแนะกำเนินโดยสังคมนิยมฝ่ายจ้าย หลือ พักโบลเจอิภ (Bolsheviks) นำเธ้าสูปะเทดรัสเจียในปี จพจก. เป็นที่เจื่อถือจาลัทธิน จะสำเธ็ดผินได้อย่างดีที่สุดดอยภานลมเสถกิดและธัฏยานบายทีบแบบทักโทม และเจื่อในแบอดิดภานดอบคุมพอกกันมะกอบทั่วทมิด และดอบคุมภานผลิดและจำหนายทั่วทมิดอิกดอย.

นิกโดลาย เลนิน (Nikolai Lenin): แม่นทีอพันาพักโบลเจอิภในรัสเจีย ผู้จึงได้อำนาดหลังจากโด่นล้มพะเจ้าซาร์ในปี จพจก. ปีกดองจินเถิงอันตายของเธ้าในปี จพ๘๔.

พอกกันมะกอบ: แม่นจินชั้นต่ำสุดในธะบบเสถกิดและสังคม ปะกอบด้อยกันมะกอบและลูกจ้างผู้ออกแธงงาน.

แบอดามคิดที่เจ็ด: มะนุดที่อโลกเบิ่งสะถานะภาบต่างกัน เพาะอำมีดามแตกต่างด้านสังคมและอัทมะทัม และแบอดามจิงทีนักปะฉัดสาดมีนันกุ๋แมนโดมาดอยทีสดิและภานติดามหมายของปะฉัดสาดและจากหลักถานอางอิงที่โดมาต่างกัน. เป็ยที่แบบอบอา ผินุภะเทือบจากเทดภานของปะฉัดสาด อาดจะมีอิดทีพินต่อิดของดินจำนอนหลายในหลายสอบของอโลกเป็นเอลาอันยาอบาน. ในสัตะฉัดที่ จพ และ ที่ ๘๐ จินมาเถิงปัดจุบันนี้ มะนุดโดเห็นดามตายของลัทธิอานานิคม, ภานลุกธื้นของลัทธิจาดนิยม และภานปลันแปงอย่างธอดธ้อของดานเทคนิก, เสถกิด, สังคม และ ธัฏยาน.

ปะมอนดำสับของแบอดามคิดที่เจ็ด:

ลัทธิจักพัดนิยม: แม่นภานดอบคุมปะเทดด้อยพัทะนา หลือ ดินที่ออบแธ หลือ ปะเทดที่ออบแธ โดยปะเทดทีมีกำลังและอำนาด.

ลัทธิอานานิคม: แม่นปะเทดที่มีดามจะเริ่นทางด้านเสถกิด, ธัฏยานที่เข้มแธงและมีกำลังทะหานเป็นเดื่องมือดอบคุมปะเทดด้อยพัทะนา เพื่อผินปะโยดของปะเทดที่แธ้วแธงกวา.

ปะเทดในเดือจักพินอัวกิด: ปะมานปี จพ๘๐ ปะเทดอัวกิดได้ดอยดูดวงหนั่วสอนสี่ของแผ่นดินและปะจาดอบของอโลก. หลังจากปี จพ๓จ ปะเทดอัวกิดได้อะนุยาดให้ที่อเมืองอินมิเสธิพายและเป็นเอกธาดุมิฐานะเท่าเทียมกับปะเทดอัวกิด, โดยเข้าร่วมกับจิวธักพักดีตธาดุมิวทุดอัวกิด และยินดีเข้าเป็นสะมาจิกของเดือจักพินด้วยดวามสะมักใจ.

ธาตุมีวกูด: แม่นสัมยะลักขอวอำนาดบังคับขับจาขอวกะสัดเตบือปะจาจีน ปะเทด หลื เขดแดน.

ปะเทดบ่อิอาน: แม่นปูะเทดบ่อยและอ่อนแอจึ่งถืกบังคับโดยปะเทดใหย่กว่าและมีกำลังเตบือกว่า เพื่อให้ยับเอ๊ากาบเป็นผูนำในนะโยบายพายในและพายนอกปะเทด เจ๊น สะหะพาบโจอธัสเจ๊ยมีอิดทีพับเตบือกวาปะเทดตางวในยุโธบตะวันออก.

ธะบ๊บร่วมแอฟริกา: แม่นปันหา, ความต้องการและจุดปะสิวร่วมกันขอวกุ่มปะเทดและปะจาจีนในแอฟริกาทังูหมิด โธมเข้ากันโดยมีจุดปะสิวร่วมอันไลลิดที่จักะพัดบิยมออกจากทะเบียนบ. พอกเข๊าเจ้าปะสิวจะใหเสถิดขอวแตละปะเทดถืกควบคุมโดยอาจเผ้าพันเมือว และดินพ้อกำจึ่งมีเป็นสอนใหยตองปึกดอวดินพ้ออาจจึ่งมีเป็นสะบนอยจึ่งดินพ้ออาไกลอบธ่องอาบาธูดหลิปะเทดตางวยู่.

ภาบแบาเป็นเผ้า: แม่นความจืสัดและเสัธสะละแยกเผ้าและหิวหบาเผ้าขอวตินเอง แทบที่จะจืสัดต่อาด หลื ปะเทด.

อิวภาบแบวธ่วมแอฟริกัน: สะหะบาบุ้นอยวขอวปะเทดเอกธาจุในแอฟริกาส่วนหลาย จอกหาภาบร่วมมือจึ่งกันและกันในดาบนะโยบายตางปะเทด, เสถิด, ภาบสึกสา และ ภาบปอวกันปะเทด.

อัหมะหันเก๊าแยกขอวแอฟริกา: แม่นอาธะยะหันแอฟริกาที่ได้ธับความกาวหบาย่างสูวเจ้นอัหมะหัน "บ๊อก" (NOK), อาบาจักภาบา (Ghana), จิวธาอิ (Songhai), มาย (Mai), และ อับสัม (Absum) อาธะยะหันเหล้าบถิกคบพ้บในทิดเตบือขอวแอฟริกาดำในระหวาว ม๐๐ ปีกอบคริสสักธาจุ เถิวบ์ ค.ส. ๑๔๐๐ มิความธูวเธือวจันเถิวเวลาบักสำธอกจาอยุโธยมาเถิว.

ภาบธักจาดขอวอาหธับ: เป็นภาบธับจายเถิวความพูกกันธ่วมกันในด้าบ:- สาสบามอสลม, พาสาอาธะบิหา, และอาธะยะหันอันยิ่วใหยขอวอาหธับในยุกภาว พาใหปะเทดอาหธับตางวในแอฟริกาและเอเจ๊ยตะเจ้นติกสธวใกปิดปอยตินเองออกจากภาบคอบคอวะอวตางปะเทด และจากภาบมาผูขอวอิสธาเอล.

สันนิบาดอาหูธับ: จัดต้วอ้บในปี ๑๙๔๔ เพื่อจอกหาจุอวหาวธวมอาหธับที่วโลก และเพื่อบิบบังคับอิสธาเอลหาวดาบเสถิด.

พิแอลโอ (PLO): แม่นอิวภาบปึดปอยขอวุชาวปาเลสไตน์ เพื่ยจอกเอ๊าปะถีพูมขอวตินเองดินมาให้ชาวุปาเลสไตน์จึ่งมีบอนผูอาสัยในระหวาวที่อิสธาเอลกีดปะเทดอบ และแม่นอิวภาบที่ตวอ้บในระหวาวสิวดามด้วตำอิดุระหวาว อาหธับ-อิสธาเอล ในปี ๑๙๔๘.

โอเปก (OPEC) แม่นอิวภาบระหวาวปะเทดในภาบสิวบุน้ำมันออกไปจำหบาย มิความปะยายามที่จะธวมปะเทดที่เป็นผูนำในภาบผลิดบ้ำมันในโลภเข๊ากับ ภุธุกับเธือวภาบจอกดินตาย่บน้ำมัน, ภาบูพัทะบา, ภาบผลิด, และธาดา. ผูผลิดที่สำดับสอบหลายแม่นภุมุปะเทดอาหธับ และบาวปะเทดกำใจภาบผลิดบ้ำมัน, ภาบขายุ และธาดา เป็นเคื่องมือในนะโยบายตางปะเทด.

ปะเทดอิสธาเอล: แม่นปะเทดที่ตวอ้บเป็นปุ๋ตุพูมขอวชาวย่อจากที่วโลก ปะเทดนับตวยู่ในดินแต่วความสัภสิดขอวปาเลสไตน์ และถิกตวอ้บโดยคำสั่วขอวสะหะปะจาจากในปี ๑๙๔๗.

นะโยบายเปิดปะตู: ในปี ๑๙๗๑, สะหะธัหอะเมธิกาไกสดุนินะโยบายบอบเพื่อป้อวกันผูนำธุขอวปะเทดจีนและฐาบาเอกพายใกธาจุอ๊วแม่นจู. หมายความวาหูกวปะเทดมีสัดุดามภาบคาภัยจีนเท่าหธมกัน.

ภาบกะบิดขอวบอกเซ (BOXER): ในปี ๑๙๐๐ ชาวจีนแบมือวยู่พ้ใจในภาบที่ตางปะเทดเอามาลอบคอวกิจะภาบตางวขอวเข๊าเจาดี (ผูร้วมสดยู่ในเอเจ๊ยตะเจ้นออกสธวใกและตอบใกขอวปะเทดจีน, เยี่ยะมับยู่ในแหลมซาบตุง, ธัสเจ๊ยยู่ในแม่นจูเธ๊ยและเอกแม่นบ้ำอามูร์, ยี่ปุ่นยู่ในใกหวับและเกาหลิ) พอกจีนไกจอกขอวตางที่จะยับไลชาวตางปะเทดออกหมู่ และบำปะเทดจีนดินสุดความโกดดธ่อแบบเก๊า. ภาบกะบิดลมเหลว และปะเทดจีนตวจายเว็บดาหำอับ.

ຄ່າຫຳອັນ: ແມ່ນການຈ່າຍເງິນຄ່າຫຳບຸນ ສຳຫລັບການເສັຽຫາຍແລະບາດເຈັບເຣັດຂຶ້ນໂດຍປະເທດຫນຶ່ງຫລື ສັງຄົມຫນຶ່ງ.

ພັກໂຄມິນຕັ້ງ ຫລື ພັກຈາດນິຍົມ: ແມ່ນພັກການເມືອງປະຈຳປະເທດຂອງຜູ້ຮັກຊາດພາຍໃຕ້ການນຳຂອງທ່ານ ຊູນ ຢັດ-ເຊັ້ນ ແລະ ຈອງໄຄເຊັ້ກ ຈອກຫາການໂຮມແຮງຂອງປະເທດເພື່ອຫຳລາຍອຳນາດຂອງຊຸນເສິກໃນ ຫອງຖິ່ນ. ການກະຫຳສຳເຣັດພົ້ນໃນປີ ຈ໙໔ຽ ຫລັງຈາກໄດ້ຮັບການຊ່ວຍເຫລືອຈາກຄອມມູນິສຣັສເຊັ້ຍ ໃນການຝຶກອົບຮົມກອງທັບຈີນ.

ຊຸນເສິກ: ແມ່ນຜູ້ນຳກອງໃນຫອງຖິ່ນຕາງໆແລະໃນພາກພົ້ນຂອງປະເທດຈີນ ຈຶ່ງນຳກອງດ້ວຍອຳນາດສູງສຸດ.

ຈີນຄອມມູນິສ: ພາຍໃຕ້ການນຳຂອງ ເມົາເຈຕຸງ, ຈີນຄອມມູນິສໄດ້ກຳຈັດອິດທິພົນອອກຈາກພັກໂຄມິນຕັ້ງ, ຣວບ ຣວມຕົວຂຶ້ນໃຫມ ແລະພາຍລຸນມາໃນປີ ຈ໙໔໙ ໄດ້ຂັບຄອຍກອງຈີນທ້ວຫມົດປ່ອນຈາກພັກຈາດນິຍົມ ເຫລືອແຕ ໃຕ້ຫວັນຈຶ່ງ ຈອງໄຄເຊັ້ກ ຫນີໄປຢູ່ເທົ້າບັນ.

ໃຕ້ຫວັນ: ແມ່ນສະຖານທີ່ຕັ້ງຂອງພັກຈີນຈາດນິຍົມ ພາຍໃຕ້ການນຳຂອງຈອງໄຄເຊັ້ກ.

ຄວາມຂັດແຍ່ງ ຈີໂນ-ຍີ່ປຸ່ນ: ຍີ່ປຸ່ນເຂ້າຍຶດເກາະຟໍໂມຊາ, ເກົາຫລີ, ແມນຈູເຣັ່ຍ ແລະເກືອບຫນຶ່ງສ່ວນສີ່ຂອງຈີນ ໃນອານາຈັກແມນຈູແລະຣັຖບານຈາດນິຍົມຈາກປີ ຈ໙໓໔ ເຖິງປີ ຈ໙໔໔. ດ້ວຍການເສັຽໃຈຂອງຍີ່ປຸ່ນໃນປີ ຈ໙໔໔, ອານາເຂດທ້ວຫມົດໄດ້ກັບຄືນມາສູ່ການປົກຄອງຂອງຈີນອີກ.

ຈີໂນ: ແມ່ນການອ້າງເຖິງປະເທດຈີນ ຫລື ສິ່ງທີ່ເປັນຂອງຈີນ.

ການເປີດປະຕູຂອງຍີ່ປຸ່ນ: ຣະບົບການປົກຄອງດິນແດນຂອງຍີ່ປຸ່ນດຳເນີນໄປຢ່າງໂດດດ່ຽວຈົນເຖິງປີ ຈ໙໔໓ ເມື່ອມີ ຄົນອະເມຣິກັນຊື່ ຄອມໂມດໍ ແມທທິວ ເປີຣີ ໄດ້ເດີນທອມຍີ່ປຸ່ນເປັນຜູ້ຕຳໜົດໃຫ້ເປີດຫາເຣືອເພື່ອສົ່ງຫົດຖານການ ຄ້າ ແລະຈາວຍຸໂຣບກໍໄດ້ເດີນທອມແບບດຽວກັນໃນພາຍລຸນມາ. ດ້ວຍຄວາມຢ່ານກົວຕ່າງປະ ເທດ ແລະມີຄວາມປະທັບໃຈໃນຄວາມເຂັ້ມແຂງເກັ່ງກາຂອງກອງທັບຕະເວັນຕົກ, ໃນບ່ຽຍຍີ່ປຸ່ນຈຶ່ງໄດ້ປ່ອນປະ ເທດຈາກຣະບອບການປົກຄອງດິນແດນຂຸ່ອງສັມຍກາງມາເປັນປະເທດທັນສັມຍ.

ໂຊກຸນ: ແມ່ນຊຸນນາງຍົດສູງສຸດໃນປະເທດຍີ່ປຸ່ນ.

ຣະບອບຈັກກະພັດນິຍົມແຫ່ງຍີ່ປຸ່ນ: ຣະບອບນ້ຳໃຫ້ຍີ່ປຸ່ນຈະຣຶ້ນຮຸ່ງເຮືອງໃນດ້ານໂຮງງານອຸດສາຫະກັມຢ່າງຣວດເຮ້ວ, ພາຍລຸນມາຍີ່ປຸ່ນຕ້ອງການຕລາດສຳຫລັບຈຳຫນ່າຍຜລິດຜົລ ແລະຕ້ອງການອານານິຄົມເພື່ອຖານະດານອຳນາດ ຂອງຕົນ ດ້ວຍນຈຸ້ຈຸດຫມາຍປາຍທາງເພື່ອເມືອງຂຶ້ນ ໂດຍໄດ້ໃຈຈະນະຈີນໃນປີ ຈ໙໐໔ ແລະໄດ້ຮັສເຊັ້ຍໃນປີ ຈ໙໐໔ ຕາມລຳດັບ. ຍີ່ປຸ່ນໄດ້ເຂ້າຮ່ວມສົນທົນທະນິດໃນປີ ຈ໙໑ຽ ເພື່ອປ່ານຍຍິຣະນັນ. ຍີ່ປຸ່ນໄດ້ໂຈມຕີເກາະ ຣາວາຍໃນສົງຄາມໂລກຄັ້ງທີ່ສອງແລະຍຶດເອົາອານານິຄົມຕ່າງໆຂອງອະເມຣິກາໃນພາກພົ້ນແປຊຸຟິກ ແຕ່ເຖິງ ຢ່າງໃດກໍຕາມ ຍີ່ປຸ່ນກໍເສັຽໃຈໃຫ້ແກ່ອຳນາດຝ່າຍພົ້ນທະນິດໃນປີ ຈ໙໔໔ ແລະຖືກບັງຄັບໃຫ້ປົດປ່ອຍຫົວເມືອງ ຂຶ້ນຂອງຍີ່ປຸ່ນ.

ຍຸຣິສົດອິສອິນດັ້ຽຂອງອັງກິດ: ແມ່ນຍຸຣິສົດເອກຈົນ ຈຶ່ງພາໃຫ້ອັງກິດໄດ້ປົກຄອງປະເທດອິນດັ້ຽແລະຫລີຍອິນດັ້ຽ.

ການຂັດຂືນຕ້ານເມືອງ: ແມ່ນການປະທ້ວງຢ່າງມີສັນຕິພາບຢູ່ເສີ ຕ້ານຖືກກາວຕ່າງປະເທດຫຼຳຜິດ. ນແມ່ນການ ກະທຳຂອງ ໂມຮານດາສ(ມະຫາຕະມະ) ຄານທີ ແລະ ເຢ້ຮ່ວະຮາລ ເນຫ໌ຣູ ຈຶ່ງປະທ້ວງການປົກຄອງຂອງ ອັງກິດໃນປະເທດອິນດັ້ຽຈົນໄດ້ເອກຣາຊໃນປີ ຈ໙໔ກ.

ຄວາມວຸ້ນວາຍຂອງມອສເລມ-ຮິນດູ: ຫລັງຈາກໄດ້ເອກຣາຊໃນປີ ຈ໙໔ກ, ຫລີຍອິນດັ້ຽໄດ້ແບ່ງອອກເປັນສອງກຸ່ມ ຈຶ່ງມີອິດທິພົນຢ່າງກວ້າງຂວາງຄື ມອສເລມ ແລະ ຮິນດູ. ປະເທດປາກິສະຖານຕະເວັນອອກແລະຕະເວັນຕົກ ໄດ້ກາຍເປັນພວກມອສເລມ ແລະ ປະເທດອິນດັ້ຽເປັນຂອດຮິນດູ.

ບ້ວກາລະເທດ: ປາກິສະຖານຝ່າຍຕະເວັນອອກໄດ້ໃຈຈະນະຕ່ປາກິສະຖານຕະເວັນຕົກໃນປີ ຈ໙ກ໑ ທ້ວນແມ່ນດ້ວຍ ຄວາມຊ່ວຍເຫລືອຂອງອິນດັ້ຽ ແລະໄດ້ກາຍເປັນປະເທດເອກຣາຊເອນວາ ບ້ວກາລະເທດ.

<u>ອິນໂດຈີນ</u>: ແມ່ນບໍ່ຣິເວນແຜ່ນດິນໃຫຍ່ຂອງເອເຊັຍຕະເວັນອອກສຽງໃຕ້ ປະກອບດ້ວຍປະເທດຕ່າງໆເຊັ່ນ ວຽດນາມ, ຂະແມນ, ລາວ, ໄທ, ພະມາ ແລະ ມາລາເຊັຍ.

<u>ການປະຊຸມເຈນີວາໃນປີ ຈພ໔໔</u> : ການປະຊຸມນີ້ໄດ້ເຂົ້າຮ່ວມໂດຍປະເທດມະຫາອຳນາດໃຫຍ່ໆໃນໂລກ ແມ່ນການຕົກລົງກັນເພື່ອໃຫ ລາວ ແລະ ຂະແມນ ເປັນກາງແລະໄດເອກຣາຊ, ຕົກລົງວ່າໃຫວຽດນາມແບ່ງເປັນສອງສ່ວນ ທີ່ເສັ້ນຂນານທີ່ ຈກ ແມນຝ່າຍຄອມມູນິສຢູ່ທາງເຫນືອ ຈຶ່ງມີເມືອງຫລວງຕ້ງຢູ່ "ຮານອຍ" ແລະຝ່າຍຝຣັ່ງເສດ ອຸປະຖັມເພື່ອຕ້ານຄອມມູນິສຢູ່ທາງໃຕ ຈຶ່ງມີເມືອງຫລວງຢູ່ "ໄຊງອນ". ໄດ້ມີການສເນີໃຫ້ອອກສຽງໃນປີ ຈພ໔໙ ເພື່ອໃຫ້ວຽດນາມທ້ງຫມົດເປັນອັນດຽວກັນ.

<u>ໂຣຈີນ</u> : ແມ່ນຜູ້ທີ່ຖືກຝຶກອົບຮົມໃນມອສໂຄໂດຍຄອມມູນິສ, ເປັນຫົວໜ້າວຽດມິນຮ່ວຍວຽດນາມເຫນືອ ຈຶ່ງໄດ້ຕສູ້ຄັດຄ້ານການປົກຄອງຂອງຕາງປະເທດໃນອິນໂດຈີນ (ຝຣັ່ງເສດ ແລະ ຍີ່ປຸ່ນ).

<u>ປະເທດສາທາຣະນະສັງຄົມນິຍົມວຽດນາມ</u>: ແມ່ນການໂອນກັນຂອງວຽດນາມເຫນືອແລະວຽດນາມໃຕ້ເຂົ້າເປັນປະເທດດຽວກັນ ໂດຍພວກວຽດກົງຊະນະຄອມມູນິສວຽດນາມເຫນືອ ໄດໃຊຈະນະຈາກການປົກຄອງຣະບອບ "ຫລ" ຈຶ່ງໄດ້ຮັບການສະນັບສນຸນຈາກຝ່າຍຕະເວັນຕົກໃນປີ ຈພ໓໔.

<u>ວຽດກົງ</u> : ແມ່ນຄອມມູນິສ. ຈຶ່ງໃຫ້ຄວາມຈ່ວຍເຫລືອແກ່ວຽດນາມເຫນືອ ໂດຍໄດ້ພົ້ນໃນການຄອບຄອງວຽດນາມທ້ງຫມົດ.

<u>ຂະແມນແດງ</u>: ໄດ້ຍຶດການຄອບຄອງປະເທດຂະແມນຈາກຣະບອບ ລອນນອລ ໃນປີ ຈພ໓໔. ເປັນຜູ້ນຳພາເອົາຄອມມູນິສເຂົ້າປົກຄອງປະເທດ.

<u>ປະເທດລາວ</u> : ແມ່ນຄອມມູນິສລາວ ຈຶ່ງເຂົ້າຄອບຄອງປະເທດລາວໃນປີ ຈພ໓໔.

<u>ສົງຄາມໂລກຄ້ັງທ່ີ ໑</u> : ແມ່ນສົງຄາມຣະຫວ່າງສູນກາງມະຫາອຳນາດ ແລະ ອຳນາດຝ່າຍສົມພັນທະມິດ. ເຫດທ່ີເກີດສົງຄາມ ໔ ປະການມາຈາກຫລາຍຢ່າງຄ:ື- ການຄາດຕະກັມພຣະຣາຊບຸດຣາຊາທິຣາຊູແຫ່ງອອສເຕຣັຍ ຈຶ່ງເປັນຜູ້ສືບຣາຊບັນລັງອອສເຕຣັຍ-ຮັງກາຣ ເຈົ້າ ຟຣານຊິສ ເຟີດິນານ; ຄວາມປາຖນາດານຣັກຊາດຂອງປະເທດໃຫຍ່ໆທ່ີຈະເອົາດິນແດນໃຫປຣະຊາຊົນໃນຄອບຄອງເປັນເອກຣາຊ; ຈັກກະພັດນິຍົມຈ່ຶງເປັນນັກລ່າແຜ່ນດິນ ຝຣັ່ງເສດ, ເບີຣະນັນ, ຣັສເຊັຍ ແລະ ອັງກິດ; ການລຸກຂຶ້ນຂອງຫະຫານພອມດວຍກອງທັບມະຫາສານແລະ ອາວຸດທັນສມັຍ; ແລະ ການເຜົ້າຜານຫ້ລາຍຣະຫວ່າງປະເທດໂດຍບ່ມ້ກອງທັບສາກົນຣັກສາຄວາມສງົບ ເພ່ືອແກໄຂການຜ໊ດຖຽງ.

<u>ຜູ້ສືບນ້ຣະດົກ</u> : ແມ່ນຜູ້ອາວຸໂສອັນດັບສອງໃນຕະກູລທ່ີຈະສືບຣາຊບັນລັງ.

<u>ການເຜົ້າຜານຫ້ລາຍ</u>: ຂາດກົດໝາຍແລະຣະບຽບຢ່າງສົ້ນເຊ້ິງ.

<u>ຄວາມສເມີພາບດ້ານອຳນາດ</u> : ແມ່ນສົມພັນທະມິດສອງກຸ່ມຂອງປະເທດຕ່າງໆ ຈຶ່ງຕ້ັງຂ້ຶນເພ່ືອຣັກສາສັນຕິພາບ ໂດຍມ່ີພັນຖານດານກຳລ້ັງແລະອຳນາດເທ່ົາທຽມກັນ.

<u>ສົມພັນທະມິດ</u>: ແມ່ນອົງການຂອງປະເທດຕ່າງໆຈ່ຶງຕ້ັງຂ້ຶນເພ່ືອປ້ອງກັນແລະສນັບສນຸນດ້ານການທະຫານ.

<u>ສຸນກາງມະຫາອຳນາດ</u> : ໃນສົງຄາມໂລກຄ້ັງທ່ີ ໑ ແມ່ນປະເທດ ເບີຣະນັນ, ອອສເຕຣັຍ-ຮັງກາຣ, ຕຸຣະກ ແລະ ບຸລກາເຣັຍ.

<u>ມະຫາອຳນາດສົມພັນທະມິດ</u> : ໃນສົງຄາມໂລກຄ້ັງທ່ີ ໑ ແມ່ນປະເທດ ຝຣັ່ງເສດ, ອັງກິດ, ຣັສເຊັຍ, ເຊີເບັຍ ແລະ ເບລຢ່ຽມ ໃນຢ້ັນຕົນ, ແລ້ວແມນ ຍີ່ປຸ່ນ, ອິຕາລ, ສະຫະຣັຖອະເມຣິກາ ແລະອ່ືນ ๔๔ ປະເທດ.

<u>ຣະຫວ່າງປະເທດ</u>: ແມ່ນການປະຕິບັດງານກ່ຽວກັບສະຖານະການຂ່ວງສອງປະເທດ ຫລ ືຫລາຍກ່ວ່ານ້ັນ.

ການປ່າວປະກາດການເປັນກາງ: ປະທານາທິບໍດີ ວິລສັນ ຕ້ອນສະຫະລັດອະເມຣິກາໃຫ້ຢູ່ເປັນກາງໃນສົງຄາມປີ ໑໙໑໔, ແຕ່ເມື່ອເຍຍະມັນໂຈມຕີເຮືອຂອງສະຫະລັດ, ທ່ານປະທານາທິບໍດີຈຶ່ງຂໍໃຫ້ສະພາຄອງເກຣສປະກາດສົງຄາມໃນປີ ໑໙໑ກ.

ຈິດໝາຍ ຈຸມເມີແມນ (Zimmerman) : ແມ່ນຈິດໝາຍຈາກເຈົ້າໜ້າທີ່ຂອງເຍຍະມັນ ສົ່ງເຖິງ ເຈົ້າໜ້າທີ່ຂອງ ເມັກຊິໂກ ເພື່ອແນະນຳໃຫ້ປະເທດເມັກຊິໂກເຂົ້າສົງຄາມຕ້ານສະຫະລັດອະເມຣິກາ.

ດຸລພາບ : ໂດຍການຢູ່ຢ່າງບໍ່ເຂົ້າຮ່ວມ ຫລື ສົມພັນກັບຝ່າຍໃດຝ່າຍໜຶ່ງຈຶ່ງກຳລັງຂັດແຍ່ງກັນ.

ຜູກມັດ : ເພື່ອເຂົ້າຮ້ວງກັບຝ່າຍໜຶ່ງໃນການຂັດແຍ່ງກັນ.

ການຢູ່ຢ່າງໂດດດ່ຽວ : ແມ່ນນະໂຍບາຍໃນການບໍ່ເຂົ້າຮ່ວມກັບປະເທດອື່ນ.

ເຣືອ ຢູ-ໂບ໊ດ : ແມ່ນເຮືອດຳນ້ຳຂອງເຍຍະມັນ ຈຶ່ງຖືກຈ້າງຢ່າງບໍ່ມີການຈຳກັດໃຫ້ໂຈມຕີເຮືອບິນເພື່ອນ້ຳຂອງຫລາຍໆ ປະເທດຮ່ວມທັງອະເມຣິກາ.

ສົນທິສັນຍາ ແວຣ໌ໄຊລ໌ : ສະມາຊິກ "ຜູ້ຍິ່ງໃຫຍ່ທັ້ງ ๔ " ຂອງປະເທດທີ່ໄດ້ໄຊຊະນະຄື ທ່ານ ດເວິດ ລອຍ ຈອຣ໌ ແຫ່ງອັງກິດ, ທ່ານ ຈອຣ໌ ຄລີແມນໂຊ ແຫ່ງຝຣັ່ງເສດ, ທ່ານ ວິໂຕຣິໂອ ແຫ່ງອິຕາລີ, ແລະ ທ່ານ ວູດໂຣ ວິລສັນ ແຫ່ງອະເມຣິກາ ໄດ້ເຂົ້າປະຊຸມກັນເພື່ອຈັດຕັ້ງສັນຕິພາບ ແລະເພື່ອຍັບຍັ້ງອຸດົມການ ໑໔ ຂໍ້ຂອງ ທ່ານ ວິລສັນ. ສົນທິສັນຍາສະບັບນີ້ ໄດ້ຕົກລົງເອົາສ່ວນໃຫຍ່ຂອງເຍຍະມັນໃຫ້ແກ່ຝຣັ່ງເສດ, ເບລຢ່ຽມ, ເດນມາກ, ແລະ ໂປແລນ. ອານາເຂດຂອງເຍຍະມັນທັ້ງໝົດຖືກຍຶດ; ຖືກບັງຄັບໃຫ້ຈ່າຍເງິນກ້ອນມະຫາສານ ເພື່ອໃຊ້ຄ່າເສຍຫາຍ, ยาดเจ็บ ແລະສ້ອມແປງຈາກການເກີດຂຶ້ນຂອງສົງຄາມ.

ການສ້ອມແປງ : ແມ່ນການຈັດເຈ້ຍໂດຍປະເທດທີ່ເສັຍສົງຄາມ ເພື່ອເປັນການເສັຍຫາຍຈຶ່ງເກີດຈາກສົງຄາມ.

ຫລັກການ ๑๔ ຂໍ້ : ແມ່ນຄວາມຄິດຕັ້ນສະເນີໂດຍປະທານາທິບໍດີ ວິລສັນ ເຖິງວິທີສ້ຽງເສີກໃນສົງຄາມໂລກຄັ້ງທີ ๑ ແລະວິທີທາງຈະໃຫ້ສົງຄາມທ້ວງໝົດສິ້ນສຸດລົງ. ແນວຄວາມຄິດຢ່າງໜຶ່ງຈາກຫລາຍໆຢ່າງກໍຄື ຂໍ້ໃຫ້ມີການຈັດຕັ້ງສັນນິບາດຈາດຂຶ້ນ.

ສັນນິບາດຈາດ : ແມ່ນອົງການຈັດຕັ້ງລະຫວ່າງປະເທດອົງການໜຶ່ງ ຈຶ່ງເປີດໃຫ້ປະເທດເອກະລາດທ້ວງໝົດໃນໂລກເຂົ້າຮ່ວມ, ປະເທດທີ່ເຂົ້າຮ່ວມຕ້ອງມີຈຸດປະສົງທີ່ຈະປ້ອງກັນສົງຄາມໃນພາຍຫນ້າ. ອິດທິພົນຂອງສັນນິບາດຈາດອ່ອນລົງ ເມື່ອສະຫະລັດປະຕິເສດທີ່ຈະເຂົ້າຮ່ວມ.

ໂຈເຊັຟ ສະຕາລິນ : ຂ້ນມືອຳນາດໃນປະເທດຣັສເຊັຍຫລັງຈາກການຕາຍຂອງ ນິໂຄລາຍ ເລນິນ ໃນປີ ໑໙໒໔ ແລະກາຍເປັນເລຂາທິການຂອງພັກຄອມມູນິສຫລັງຈາກ ທ. ທ. ໂລ ຖືກຂັບໄລ່ ແລ ໄດ້ເປັນນາຍົກຣັຖມົນຕຣີໃນປີ ໑໙໔໑. ເຂົ້າປົກຄອງປະເທດດ້ວຍໃຈຄວາມຢ່າງໜ້ອແລະກຳລັງຂອງຕຳຣວດລັບ. ເຂົ້າກຳຈັດຫ່ານ ແລະສົ່ງຄົນ ຈຳນວນລ້ານໄປສູ່ຄວາມຕາຍໃນຄ້ຍບັງຄັບແຮງງານໃນຄາຍກັກກັນ ແລະໂດຍການສັ່ງຫ່ານໝູ ຈົນເຖິງມື ເຂົ້າຕາຍໃນປີ ໑໙໕໓.

ການຮ່ວມມືຈໍ້ດຢ່າງສັນຕິ: ແມ່ນນະໂຍບາຍຂອງ ນິກິຕາ ຄຣູເຊັຍ ຈຶ່ງໃຊ້ຫລັກການທີ່ວ່າ ຣະບົບຄອມມູນິສ ແລະ ຣະບອບນາຍທຶນ ຈະຢູ່ຄຽງຂ້າງກັນໄປ ໃນການແຂ່ງຂັນກັນດ້ານເສຖກິດຢ່າງສັນຕິວິທີ.

ສົງຄາມເຢັ້ນ : ແມ່ນສົງຄາມຄວາມເວ້າ, ຣະບົບການເມືອງແລະເສຖກິດ, ແລະອື່ນໆ ເພື່ອໃຫ້ຕັ້ນອຳນາດເປັນຣະບົບທີ່ດີດັ່ນ ໂດຍເບິ່ງຈາກຄວາມຄຸ້ງເຄືອງແລະພົ້ນສຳເຣັດພາຍໃນປະເທດ ແທນທີ່ຈະແນມຄວາມຂັດແຍ່ງດ້ານການທະຫານ.

ລິໂອນິດ ເບຣສເນບ : ໄດ້ເປັນຜູ້ນຳຂອງຣັສເຊັຍຫລັງຈາກທ່ານ ຄຣູເຊັຍ ໄດ້ຖືກບັງຄັບໃຫ້ອອກຈາກຕຳແໜ່ງ ໃນປີ ໑໙໖໔.

ພຣະຣາຊວັງເຄຣມລິນ : ແມ່ນປ້ອມປາການທີ່ມີກຳແພງລ້ອມຢູ່ໃນກາງເມືອງມອສໂຄຈຶ່ງເປັນສູນກາງຂອງຣັຖບານໂຈວຽດ.

พักลอมบูบีสออวสะตะพายโจวอก: แม่บ พักภาษเมืองที่ถูกต้องตามภูมิภาคพายพักถอที่ได้ละนุยาดใต้มี สะมาจิกใด ๑๔ ลานคิน จึ่วเป็นพักปักถอวและแมะมาทางถามกำลังทะหานในสังคมโจวอก และเป็นสุนทางอุอวธะบอยหานเมือว. พักนมือำนาดปักถอวดุหนือประเทด, ถังบนผูนำออวสะตะ พายโจวถูกจิ่วชิลาเป็นพะถัดภาน เพาะอาถือำจะอู่ในกำแหนาจิบตลอดจิอิดถาหากจำเป็น และ อาดจะใจกำลังทะหานเพื่อเป็นภาบถือำปอยและกำอำนาด.

ลัดทีฟาสซิส (Fascism): จัดตั้งโดย ท่าน เบนิโต มุสโสลินี ในประเทดอิตาลีหลังจากสิ้วตามโลก ดุ๋ดทบว เพื่อใจลัดทีเป็นอะบอบการนหานเมือว โดยนียมสิ้วเสมภาบเป็นพักจาดนียมและ พะถัดภานออวอิตาลี และเพื่อคุดลานอะบอบปะจาทีประตัยและลอมมูนิส. ในปี จพ๘๘ ลัดทีบ ไถ่เอายึดอำนาดในอิตาลี และปลูบอิตาลีเอาสู่ภาบถอมยอดออวอะบอบพะถัดภาบจินถึวปี จพ๔๓ เมื่อ มุสโสลินี ไถ่ทีภโดบอม.

ภานถอมยอด: แม่บภานโอมกัน, โดยมีผู้ดูถอทลีละนะดูถอดอยดอวย่างสมบูบ.

เบนิโต มุสโสลินี : ไถ่ขื่อว่า "อิลดูช (Il Duce)" เป็นพะถัดภานสูวสุดออวอิตาลี จึ่วปีกดอวปะ เทดจินถึวปี จ๔๓.

สาทาถะนะ เอมาร์ (Weimar): ปะจาจินเยิถะมันไถ้อมล้าวอำนาดภานปีกดอวสูวสุดจึ่วถวยโดย พะเจ้า ไถเซ อิลเฮิม ที่ ๔ หลังจากสิ้วตามโลกถวยที่ ๑ และจัดตั้วอิวภานสาทาถะนะปะจา ทีประตัย "เอมาร์" ขึ้น ดวยถะบอบมีสวงสะพา และมีอะทีภานยึดีเป็นทีวทบูาปะเทด.

พักนาซี: พักนมหาน อะดอฟ ธิตเล เป็นทีวทบา โดยใจขื่อว่า "พักสังคิมนิยมแหวงชาด" หลิ นาซี ไถ่เอาดอยดอวปะเทดเยิถะมันในปี จพ๓๓ หลังจากไถ่ไตคำหมันสันยาที่จะปอวกันเยิถะมันจาก อำนาดออวลัดทีนาซิส, และเอาชาวพะภทิวนิยมธุนแถวในภานธิภชาด, ทิวนิยมดานภานทะหาน และเป็นพะถัดภาน.

แพะธันยาบ: แมนุภานใจคิมผู้หนึ่วหลิหมู่ละนะหนึ่วเป็นผู้ธันเดาะในภานติดุธนและถิภปะจานในปันหา และดวามผิดชาวที่เกิดขึ้น เพื่อปอวกันภานแมนไปหาดมหาวที่เกิดขึ้นย่างแช่จ้วง.

เดิ ฟูเธิร์ (Der Fuher) : แมนพาสาเยิถะมันหมายเถิว; ทิวหบา, โดยแมน อะดอฟ ธิตเล ผู้จิว ทำอำนาดพะถัดภานสูวสุดออวนาซีเยิถะมัน จินถึวเวลาเอาชาติดายในปี จพ๔๕.

ภานต้ดานลัดทิออวพวกแจมิถ: แม่บดวามธู้สึกออวภานเป็นสัดดธู้ต่ปะจาคินทีนับถือสาสบายิอ.

ภานดาดะกัมหมู (Genocide): แมนภานทำลายคินทั้วหมิด หลิ อัดชะนะหันถอทั้วหมิด จึ่วภานภะทำนั แมนดวามพะยายามออวอะบอบนาซีออว "ธิตเล". ไถ่ชาดินย้อมธูวแดดาดถอดลายภวาทีภลาย คินในสิ้วตามโลกถวยที่สอว.

เผ่าพันยาคิน: พักนาซีเจื่อถือในดุวามสอาด, ช่างภาย, และชิวิดอันประเสิดออวเผ่า "อาธะยัน" ออวประเทดเยิถะมันหลายภวาคินทั้วปอว.

อำนาดแภนสันพัน โธม-เบอิลิน-โตภถิอ : แมนสันพันทะมิดด้านภานทะหานออวยี่ปุ่น, อิตาลี และ เยิถะมัน; ถิภย้อนในชื่อว่า อำนาดแภนสันพัน.

สิวดามโลกถวยที่สอว: เธมเกิดขึ้นเมื่ออิตเลขุภประเทดโปแลนและอังกิด และเกิดในเวลาที่ฝั่วเสดประภาด สิวดาม. อิตาลี, เยิถะมันและยี่ปุ่น ต่สู้ภับ อังกิด, ฝั่วเสด, และสะทะธัดดอยดูโปภับประเทด ทีนอยวลิวมา.

สิวดามปูฟาแลน: แมนสิวดามที่เกิดขึ้นใจแยบสายปูฟาแลน ต่สู้โดยภอวทับที่ทำภานขุภ.

ภานต่สูออวอังกิด: ประเทดอังกิดต่สู้ภับเยิถะมันแดดูดอในยุโธบ จินอะเมธิภาดอามาภถ้อยอว. ในเวลา นั้น ฝั่วเสด, ธอลแลน, โปแลน และ เบลยียมโดเสียใจโปแลว. ภอวทับอากาดเยิถะมัน

ພະຍາຍາມທີ່ຈະຕັດກຳລັງກຳລັງຂຸກຂອງອັງກິດດ້ວຍການໂຈມຕີທຳລາຍທາງອາກາດ, ແຕ່ກອງທັບອາກາດ
ອັງກິດກໍ່ກຳໃຈຈະບໍ່ໃຈ.

ດີ-ເດຍ: ໃນວັນທີ ໖ ມິຖຸນາ ຈ.ສ.໔໔ ກອງທັບພະສົມອະເມຣິກັນແລະອັງກິດ ໄດ້ບຸກເຂົ້າຄຶ່ມທະລາຍຈາຍຝັ່ງທະເລ
ຂອງຢຸໂຣບທີ່ "ນໍ໌ມັ໋ງດີ" ປະຫວັດສ້າງໃສ ເພື່ອຈະມຸ້ປົດປ່ອຍຢຸໂຣບອອກຈາກການຄອບຄອງຂອງນາຊີ.

ເມືອງຮິໂຣຊິມາ ແລະ ເມືອງນາງາຊາກິ : ທ້າສອງແຫ່ງແມ່ນເມືອງໃນປະເທດຍີ່ປຸ່ນ ຈຶ່ງຖືກຖລົ່ມໃຫ້ແປນລົງດ້ວຍ
ອະເນີດປາອະມະນຸຈາກເຄື່ອງບິນຂອງອະເມຣິກາ ໃນສົງຄາມໂລກຄັ້ງທີ່ສອງ.

ສະຫະປະຊາຊາດ: ແມ່ນອົງການຈຶ່ງຖືກຈັດຕັ້ງຂຶ້ນໃນກອງປະຊຸມຈ້ານຟຣານຊິສໂກໃນປີ ຈ.ສ.໔໕ ໂດຍມີ ໕໐ ປະເທດ
ເຂົ້າຮ່ວມ. ຈຸດປະສົງຄື :- ເພື່ອຮັກສາສັນຕິພາບແລະມິຕະພາບລະຫວ່າງປະເທດ; ເພື່ອໃຊ້ການປະຕິ
ບັດງານສ່ວນລວມເພື່ອຮັກສາສັນຕິພາບ; ແລະ, ເພື່ອເປັ໋ງແຍ໋ງການຮ່ວມມືລະຫວ່າງປະເທດໃນການແກ
ປັ໋ນຫາລະຫວ່າງປະເທດ. ສູນກາງຂອງສະຫະປະຊາຊາດໄດ້ສ້າງຂຶ້ນໃນນະຄອນນິວຢອກ.

ມ່ານເຫລັກ : ແມ່ນຄວາມພະຍາຍາມຂອງກຸ່ມປະເທດຄອມມູ໋ນິສໃນຢຸໂຣບພາກຕະເວັ໋ນອອກ ແລະ ສະຫະພາບ
ໂຊວຽດ ທີ່ຈະປ່ອງກັ໋ນແນວຄວາມຄິດຂອງຝ່າຍຕະເວັ໋ນຕົກບໍ່ໃຫ້ເຂົ້າມາ ໂດຍໃຊ້ຕາມແນ່ໃຫ້ຄົ໋ນ, ເອກສານ
ທີ່ເປັ໋ນຂ່າວລັ໋ບ ແລະ ແນວຄວາມຄິດເຂົ້າຫລືອອກຈາກປະເທດເຫລົ່ານັ໋ນ.

ລັດທິຫຼຸ໋ມນ: ແມ່ນໂຄງການຈ່ວຍເຫລືອດ້ານເສຖກິດແລະການທະຫານຂອງອະເມຣິກາ ເພື່ອຈ່ວຍປະເທດທີ່ຖືກລ໋ອມ
ດ້ວຍກຳລັງທະຫານຫລັງຈາກສົງຄາມໂລກຄັ້ງທີ່ສອງ ໂດຍຍັບໂລກການໂຈມຕີທັ໋ງດ້ານພາຍໃນແລະພາຍນອກ ແລະ
ຄວາມວຸ້ນວາຍຕ່າງໆອີກດ້ວຍ.

ແຜນການຂອງມາແຊລ (Marshall): ແຜນການນຶ໋ງຕ້ັ໋ງຂຶ້ນຕາມຊື່ຂອງລັຖມົ໋ນຕຣີຕ່າງປະເທດຂອງສະຫະລັຖ ຈຶ່ງເປັ໋ນ
ແຜນການສ້ວ໋ຍການຈ່ວຍເຫລືອດ້ານເສຖກິດ ແກ່ປະເທດໃນຢຸໂຣບທັ໋ງໝົດ ເພື່ອໃຫ້ປະເທດເຫລົ່ານັ໋ນສາມາດ
ຟ໋ັ້ນຟູຈາກການຖືກທຳລາຍຂອງສົງຄາມໂລກຄັ້ງທີ່ສອງ. ແຜນການນ໋ັ້ນຈຶ່ງຫ໋ັ້ນວ່າ ໂຄງການຟ໋ັ້ນຟູຢຸໂຣບ.

ສ໋ງຄາມເຢັ໋ນ : ປະທານາທິ໋ບໍ່ດີ ຈອ໋ນ ເອຟ ເຄ໋ັ້ນເນ໋ັ້ດດີ ເປັ໋ນຜູ້ຕ້ັ໋ງຂ໋ັ້ນໃນປີ ຈ.ສ.໕໑ ເພື່ອສ່ົ໋ງອາສາສະໝັກ
ອະເມຣິກັນໄປຈ່ວຍເຫລືອດ້ານວິຊາການແກ່ປະເທດທີ່ອ່ົ໋ນ.

ຕລາດຮ່ວມ : ແມ່ນອົງການຫ໋ັ້ນຕ້ັ໋ງຂ໋ັ້ນໃນປີ ຈ.ສ.໕໗ ພາຍໃຕ້ສ່ົ໋ນາ ຖ່ານຫິ໋ນແລະເຫລັກຂອງປະຊາຊາດຜູ໋ວຢຸໂຣບ;
ໃນປີ ຈ.ສ.໕ກ ຖືກຂະຍາຍໃຫ້ໃຫຍ່ຂ໋ັ້ນເປັ໋ນ ປະຊາຄົມເສຖກິດຜູ໋ວຢຸໂຣບ; ແລະໃນປີ ຈ.ສ.ກກ ໄດ້ຂະຍາ
ຕົ໋ວຂ໋ັ້ນຈົນມີ ໑໐ ປະເທດເປັ໋ນສະມາຊິກ ແລະໄດ້ຢຸດການກີດກັ໋ນດ້ານການຄ້າຕ່ົ໋ງກັ໋ນແລະກັ໋ນ.

ອົງການນາໂ໋ຕ (NATO): ແມ່ນອົງການແຕ່ງຕ້ັ໋ງຂຶ້ນໂດ໋ຍສ໋ັນຍາແອ໋ຕແລນຕິກເໜືອ ມີສະມາຊິກ ໑໔ ປະເທດ ຕ້ັ໋ງຂ໋ັ້ນຫລັງ
ສ໋ງຄາມໂລກຄັ້ງທີ່ສອງ ເພື່ອເປັ໋ນພັ໋ນທະມິດດ້ານການປ່ອງກັ໋ນທາງດ້ານທະຫານຈາກສັ໋ດຕຣູແລະປະເທດສັ໋ດຕຣູ
ທ້ັ໋ງໝົດ ຈຶ່ງຖືວ່າການຜູ໋ກມ໋ັ໋ດຖືກໂຈມຕີ ກ໋ໍ່ໝາຍເຖິ໋ງທຸກຄົ໋ນຖືກໂຈມຕີດ້ວຍກັ໋ນ.

ສ໋ົນທິສ໋ັນຍາການປ່ອງກັ໋ນ "ຣິໂອ" : ແມ່ນສ໋ົນທິສ໋ັນຍາຈຶ່ງໄດ້ເຈ໋ັ້ນຂ໋ັ້ນລະຫວ່າງສະຫະຣັຖອະເມຣິກາ ແລະອົງການ
ຕ່າງໆໃນກຸ່ມ**ປະເທດອາ**ເມຣິ**ກ**ອະເມຣິກາ (OAS), ສ໋ົນທິສ໋ັນຍານ໋ີ້ຈັດຕ້ັ໋ງການຮ່ວມປ່ອງກັ໋ນປະເທດຈຶ່ງກັ໋ນແລະກັ໋ນ.

ສ໋ັນຍາວ່ໍ : ແມ່ນສ໋ັນຍາຂອງກຸ່ມປະເທດຄອມມູ໋ນິສໃນຢຸໂຣບພາກຕະເວັ໋ນອອກ ແລະ ສະຫະພາບໂຊວຽດ ເພື່ອການ
ຈ່ວຍເຫລືອແລະປ່ອງກັ໋ນ ຕລອດເຖິ໋ງການຮ່ວມມືດ້ານເສຖກິດຈຶ່ງກັ໋ນແລະກັ໋ນ. ຕ້ັ໋ງຂ໋ັ້ນໃນປີ ຈ.ສ.໕໕ ເພື່ອໃຫ້ມີ
ນ້ໍ໋າໜັ໋ກຕ໋ານອົງການນາໂ໋ຕ.

ການສ໋ອບສ໋ວນ ທີ່ "ໂນເ໋ລັ໋ມເບີ໋ກ" : ແມ່ນການສ໋ອບສ໋ວນຫົ໋ວໜ້ານ້ໍ໋ານ້ໍ໋ານ້ໍ໋

สันติสัญญาสันติภาพแต่วสิ้วสงามโลกครั้งที่สอง: ประเทศเยอรมันถูกแต่วออกเป็นสี่เขตให้แม่ทัพจากกำลังทั้งสี่ (สัมพันธมิตร, อังกฤษ, อเมริกา และ ฝรั่งเศส) ทำการปกครองแต่ละเขต. นครหลวงเบอร์ลินก็ถูกแบ่งเป็นสี่เขตเช่นกัน แต่เบอร์ลินจากอาณาเขตหนึ่งหมื่นตารางกิโลเมตรอยู่ในเขตของสัมพันธมิตร. นครหลวงเบอร์ลินสามารถได้รับการค้ำประกันให้เข้าไปสู่นครหลวงเบอร์ลินได้โดยทางบกและทางอากาศ.

กำแพงเบอร์ลิน: ถูกสร้างขึ้นล้อมเบอร์ลินตะวันตกโดยรัฐบาลแต่วเบอร์ลินตะวันออกในปี ๑๙๖๑ เพื่อกีดกันมิให้ชาวบ้านวางบ้านหนีไปสู่เบอร์ลินตะวันตก.

สงครามเกาหลี : ประเทศเกาหลีถูกแบ่งที่เส้นขนาน ๓๘ ในปี ๑๙๔๘ หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสงบลง โดยมีสัมพันธมิตรคอยค้ำฝ่ายเหนือ และ อเมริกาคอยดูแลฝ่ายใต้. ในปี ๑๙๕๐ โดยมีการเตือนแต่ยางใด คอมมูนิสแต่วเกาหลีเหนือได้บุกเกาหลีใต้ และในทันทีสหประชาชาติได้ประชุมรับรู้ถึงเหตุการณ์ดังกล่าวและส่งกองทัพ ๑๔ ประเทศเข้าไป. นายพล ดักลาส แมกอาเธอ จึงได้เป็นแม่ทัพสัมพันธมิตรได้สำเร็จผลในการขัดขวางการพิพาทในครั้งนี้ และมีความหมายสำคัญ.

สันติสัญญาควบคุมการขยายตัวออกอาณาเขตปาระมะนู: แม่บทสันติสัญญาจัดขึ้นโดยประเทศที่เข้มแข็งจะยับยั้งและจะยอมมีอาณาเขตปาระมะนู. ๔๐ ประเทศได้ลงนามสัญญาสะบับนี้ด้วย ถ้าประเทศใดประเทศหนึ่งจงใจละเมิดในสัญญานี้ถูกบุกรุกโจมตีด้วยอาณาเขตปาระมะนู ก็จะให้ประเทศอังกฤษ, อเมริกา และสหประชาชาติ เข้าไปช่วยประเทศที่ถูกโจมตีนั้น.

ดาวหมสะปุตนิก ๑(Sputnik I): แม่บดาวหมจึงยิงขึ้นโดยสหประชาชาติ และแม่บดาวหมหนึ่งตำแหน่งที่ถูกสร้างขึ้นไปในอวกาศ.

โลกภาพอะโปโล: ในปี ๑๙๖๙ โลกภาพอะโปโลของสหรัฐได้สำเร็จผลในการส่งคนไปลงที่ดวงจันทร์ และเป็นดวงตำแหน่งที่ยิ่งใหญ่มหาศาลเลิศ.

HISTORY OF THE PEOPLE OF THE WORLD

HISTORY OF THE PEOPLE OF THE WORLD

CONCEPT: The study of the history of the world's peoples allows humans to understand better the present through knowledge of the past and to improve people's lives today, and their potential capacity, by using the accumulated experience of past generations and civilizations.

GLOSSARY

HISTORY: The study of the record of peoples--individually and in groups--as seen over periods of time.

HISTORIAN: A person who supplies much of the information essential to an understanding of ways in which people once lived by collecting and evaluating evidence and organizing it into a meaningful record.

ACCUMULATE: To gather and collect for future use.

GENERATION: The average time interval between the birth of parents and the birth of their offspring.

RECORD: To set down or preserve an account or evidence of something.

CIVILIZATION: A society or group of people having reached a high degree of social and cultural development.

SOCIETY: An organized group of people sharing a common interest or culture.

CULTURE: The total way of life or living patterns of a group of people including their art, institutions, language, customs, beliefs, etc.

INSTITUTIONS: Established customs, laws, or practices of a society or culture.

****

CONCEPT: Change is continuous in human societies but it takes place at different speeds, times and locations. Change took place very slowly, but continuously, during the pre-history period of humans on earth (approximately 500,000 B.C. to 5,000 B.C.).

GLOSSARY

PRE-HISTORY: The period before humans left a written record of their life or culture on earth.

ARCHEOLOGY: The study of ancient peoples and cultures through excavations of ancient cities, relics, etc.

ANTHROPOLOGY: The study of humanity through its races, physical and mental characteristics, customs, locations, and lifestyles.

CHARACTERISTIC: A distingushing trait, feature or quality of something or someone.

HOMO SAPIENS: Literally means intelligent person or the primate group to which modern humans belong, characterized by erect walk and little body hair such as exhibited by Cro-Magnon and Grimaldi humans (250,000 B.C. to the present).

PRIMATE: A member of the most highly developed order of animals including modern humans and the apes.

FOSSIL: A hardened remains of life of a previous geologic age preserved in the earth's crust.

PITHECANTHROPUS, JAVA MAN, AUSTRALOPITHECUS, CRO-MAGNON, NEANDERTHAL, PEKING MAN, GRIMALDI: Different variations of ancient hominids living in the world during pre-history years of the Stone Age (500,000 B.C. to 12,000 B.C.).

HOMINID: A member of the family of primates to which humans belong.

PLEISTOCENE: Glacial or Ice Age in geologic history up to 10,000 B.C.

GEOLOGY: The study of the earth, the rocks which make it up and the changes it has undergone or is undergoing.

PALEOLITHIC AGE: Period in early human pre-history in which humans used stone tools and gathered and hunted food.

NEOLITHIC AGE: Late Stone Age (12,000 B.C. to 5,500 B.C.) in which early humans used stone tools but had domesticated animals and learned to grow food.

RACE: A major biological division of humanity so named for its distinctive color of hair and skin and body stature.

DOMESTICATE: To tame or civilize something that had previously been wild.

CONTINUOUS: Going on without interruption.

COPPER AGE: Period of human existence on earth characterized by the first use of copper tools (4500 B.C. to present).

BRONZE AGE: Period of human existence on earth characterized by the first use of bronze tools (3500 B.C. to present).

IRON AGE: Period of human existence on earth characterized by the first use of iron tools (1500 B.C. to present).

ANCIENT: Very old or time period before the end of the Roman Empire in A.D. 476.

HUMAN: Having the physical and mental characteristics of people or Homo Sapiens.

****

CONCEPT: Ancient human societies in the world underwent accelerating change with the development of a written language which made it possible to keep permanent records and transmit ideas from one generation and civilization to another. Early river-valley civilizations leaving written records, among others, were the Egyptian, Sumerian, Indus River Valley, Shang Dynasty, Khmer Empire and Mayan.

GLOSSARY

EGYPTIAN CIVILIZATION: River-valley civilization built around the Nile River in Northeastern Africa and ruled by the divine Pharaohs (5000 B.C. to 30 B.C.).

ARCHITECTURE: A style of construction used in the design and construction of buildings used by a civilization.

LANGUAGE: A means of communication using written symbols to express sounds and ideas.

PHARAOHS: All-powerful rulers of the Egyptian dynasties who were perceived as divine Gods.

HIEROGLYPHICS: Distinctive form of writing using sacred carvings and made up of highly stylized pictographs.

MONOTHEISM: Belief in one God such as the God of the Hebrews.

PAPYRUS: Writing material made by Egyptians, Romans and Greeks from tall water plants.

THE PYRAMIDS: Huge four-sided stone structures narrowing from a large square base to a point at the top and used as royal tombs by Egyptians.

MUMMIFICATION: Method of preserving important people's bodies--also some animals--in Egypt by wrapping and embalming, then placing them in ornate coffins or sarcophagi.

POLYTHEISM: Belief by Egyptians and other groups in many Gods.

ART: Any method of making or doing things that have form and beauty such as sculpture, painting, drawing, music and literature that expresses the culture of a society or civilization.

MESOPOTAMIA: The rich land between the Tigris and Euphrates Rivers in Southwestern Asia in ancient times.

FERTILE CRESCENT: Rich, fertile and densely inhabited semi-circle of land in ancient times stretching from the Persian Gulf, between the Tigris and Euphrates Rivers and through Modern day Israel, Jordon and Syria to the Sinai Peninsula. This was the location of many advanced ancient civilizations.

SUMERIANS: Earliest Mesopotamian River-Valley civilization between the Tigris and Euphrates Rivers to leave a written record. Organized around city-states, it existed from approximately 5000 B.C. to 300 B.C.

CUNEIFORM WRITING: Wedge-shaped, pictoral writing that became stylized over time and was impressed into soft clay tablets with a square-tipped reed and then baked into a brick. Each of the 300 or so signs represented a phonetic syllable when used by the Sumerians.

CITY-STATE: A state made up of an independent city and the territory nearby controlled by it.

BABYLON: Ancient Mesopotamian civilization that conquered the Summerians and presented the world the famed Hammurabi Code.

HAMMURABI: Ruler of Babylon who wrote the Hammurabi Code.

HAMMURABI CODE OF CIVIL JUSTICE: Written list of laws from customs and received by Hammurabi from God; inspirations stating that laws should be just in response to the wishes of the divine.

HEBREWS: Ancient religious civilization begun by the Prophet Abraham in 2000 B.C. and lasting until 70 A.D. which occupied the eastern end of the Mediterranean Sea land area in the region of Palestine. They left a written record of their beliefs in the Old Testament of the Bible which stated the beliefs of their God, Yehweh. Hebrews began the modern day Judaism or Jewish religion.

EMPIRE: A group of states or territories under one sovereign power.

STATE: A body of people politically organized under one government within a definite territory.

SOVEREIGN: Ruler or government having supreme power or rank.

BIBLE: The collection of sacred writings of any religion.

INDUS RIVER VALLEY OR HARAPPA CIVILIZATION: River-valley civilization located in the Indus River valley of Pakistan on the Indian Sub-Continent that was an advanced, contemporary civilization with Mesopotamia and Egypt and used a pictographic script writing along with copper and bronze tools (3000 B.C. to 1500 B.C.). With its Capital at Mohenjo-Daro, the large empire began the basic beliefs of Hinduism emphasizing no warfare or weapons, a belief in contemplation and peace and the ritual bathing to cleanse the body and mind.

SHANG DYNASTY: First ancient Chinese civilization to leave written records as well as fine glazed pottery and an advanced bronze technology along with silk materials (approximately 1500 B.C. to 1000 B.C.).

KHMER: Civilization dominating Southeast Asia for 600 years and builder of the magnificent ancient city of Angkor Thom that had an estimated one million inhabitants making it one of Asia's greatest cities. The books of the Khymers were written on hides, palm leaves and paper and have disappeared except for pictographic, animated reliefs on temple walls. Khmer citizens followed the Hindu religion.

PICTOGRAPH: A picture representing an idea.

MAYAN CIVILIZATION: Advanced civilization in Central and Southern Mexico, Guatemala and Honduras that flourished from 400 B.C. to 1000 A.D. and exceeded all others in the area, prior to the European invasion, in hieroglyphic writing, sculpture, painting, mathematics, astronomy, and chronology. Organized around a city-state idea and centered in the Yucatan Peninsula, the citizens depended on maize (corn) as a staple crop.

HINDUISM: Basic religion of India characterized by contemplation, self-denial, yoga and a belief in many Gods.

CONTEMPLATION: Thinking about and studying intensely for long periods of time.

SOUTHEAST ASIA: Peninsula in Southeast Asia containing the modern day countries of Vietnam, Cambodia, Laos, Thailand, Malayasia and Burma.

STAPLE: The chief crop or commodity grown, made or sold in a particular culture.

****

CONCEPT: The history of the world's peoples and their experiences is alive, continuous and interrelated since humans change and make history each day while depending upon the past to explain the events, movements and institutions that exist today. Many present day events, movements and institutions are based on religious beliefs and the ideas and culture of ancient classical civilizations.

GLOSSARY

RELIGION: Belief in a super-human power or powers to be obeyed and worshipped as the creator and ruler of the universe or a belief in a code of conduct and ethics.

CLASSICAL CIVILIZATION: Cultural ideas from the ancient Chinese, Greeks and Roman civilizations, among others, including basic ideas of art, philosophy, religion, architecture, government, justice, etc., that are the basis of much of the world's culture today.

HELLENIC: Period in which Greek culture mixed with others and spread throughout much of Europe and Southwest Asia.

GREEK: Civilization centered around the Aegean Sea and the city of Athens from which sprouted innovative ideas in the arts, philosophy, government, architecture, science, etc., from 1600 B.C. to 31 B.C. and which established the basic principles of democracy.

DEMOCRACY: Type of government where the people either rule directly or through elected representatives.

AEGEAN SEA: Part of the Mediterranean Sea located south of Greece and Turkey and surrounding the Island of Crete.

ATHENS: Capital city of Ancient Greek culture and a leading city-state.

SPARTA: Aristocratic, militaristic city-state that was a chief enemy and rival of Athens.

MILITARISTIC: A quality of government where military organization and power is the major concern.

ARISTOCRACY: The upper class or ruling class of a society.

PHILOSOPHY: The study of knowledge, morality and the existence of humanity.

PARTHENON: The temple built to the Greek God Athena on top of the Acropolis and considered one of the most beautiful in the world.

ACROPOLIS: The fortified upper part of hill of the city of Athens.

ALEXANDER THE GREAT: A leader who united the Greek city-states, the Fertile Crescent, Persia, Egypt and Asia Minor into a great empire that allowed Greek ideas and culture to spread through all of his empire. His ideas of peace and unity in an empire influenced the Roman Empire leaders (336 to 323 B.C.).

ROMAN EMPIRE: Formed by Latin-speaking people about 1500 B.C. and named after two Gods, Romulus and Remus. It unified Italy, the Roman Legions then captured the Mediterranean area, most of Europe and North Africa while spreading its law, government, scientific knowledge and administrative ability throughout the area from 340 B.C. to 476 A.D..

PATRICIAN: Member of the ruling class of the Roman empire.

PLEBIAN: Member of the working class of Rome made up of farmers and city workers.

ROMAN LEGIONS: Ancient world's most effective fighting force.

JUSTINIAN LAW: First large scale attempt to codify all known Roman laws so they could be applied impartialy and humanely. Two principles were that all persons are equal before the law and that accused persons are guaranteed basic rights.

SENATE: Hereditary goverment group that passed laws, approved appointments and controlled foreign affairs in ancient Rome.

CONSULS: Heads of state selected from the Patricians.

CHOU DYNASTY: Longest lasting dynasty in China from 1028 to 256 B.C. uniting northern China and beginning the feudal system of exchanging land for military aid.

VASSALS: Persons who hold land from a feudal lord and receive protection in return for service and loyalty.

FEUDALISM: A system in which the rulers (kings) exchanged land for military aid from their subjects or vassals.

HEREDITARY: Passing something on from one generation to another in the same family.

CONFUCIUS: Chinese philosopher during the Chou Dynasty who believed that Chinese society would be better if people followed a code of conduct and that morals be taught to all people. The three virtues he taught were: love, wisdom and courage. He believed a ruler received a mandate from heaven to rule if he was virtuous and good.

CHRISTIANITY: Religion based on the teaching of Jesus Christ and written down in the Bible.

JESUS CHRIST: Founder of Christianity who taught throughout the Palestine area and who eventually was crucified by the Romans.

CRUCIFIED: Executed by nailing to a wooden cross.

JUDAISM: Religion of the Jewish or Hebrew people characterized by a belief in one God (monotheism) and the adherence to this law as expressed in the Torah or scriptures.

MESSIAH: The expected religious savior or deliverer of a religion's followers.

MOSLEM: A believer in Islam.

MOHAMMED: Arabic founder and prophet of the Moslem religion (570 to 632 A.D.).

ISLAM:	Religion inspired by Judaism and Christianity and written in the Koran, which was handed to Mohammed by Gabriel, an intermediary between Allah (God) and his messenger. Islam believes in the "Five Doctrines" and "Five Pillars of Faith" including prayer five times daily; alms giving; no idols, gambling, drinking or pork eating; and immortality in heaven for true followers.
KCRAN:	The holy book of Moslems that contains teachings of Mohammed.
PROPHET:	A religious leader who is divinely inspired and speaks for God.
IMMORTALITY:	The quality of enduring or lasting forever.
ARAB:	One of the Semitic tribes that originated in the Arabian Peninsula area of Southwest Asia and that spread the belief of Islam.
REINCARNATION:	The belief that the soul, upon death of the body, comes back to earth in another body or form.
CASTE SYSTEM:	Hindu classes of people based on heredity and position in life.
KARMA:	The Hindu connection between how one acts and the consequences of these actions.
BRAHMA:	The impersonal Supreme Being of the Hindus and the source and goal of all people. One of the many Hindu Gods.
YOGA:	A system of physical discipline used by Hindus to achieve mental control and well being.
VEDAS:	Four collections of Hindu religious material containing prayers, rituals, liturgy, hymns, spells and charms of a popular nature.
NIRVANA:	A Hindu state in which a person is united with his/her deepest God-self.

BUDDHISM: Religion closely associated with Hinduism which arose from the spiritual insights of Siddhartha Gauthama. Followers believe in the " Eightfold Path" and the "Four Sacred or Noble Truths" meaning that the way to happiness and peace is right thinking and living with many hours of thought and prayer.

SIDHARTHA GAUTAMA: The Awakened or Enlightened One or Buddha who lived from 563 to 486 B.C. and founded Buddhism.

ASCETIC: A person who leads a life of self-denial and contemplation for religious purposes.

BODHISATTVA: In Buddhism, one who is at the threshold of Nirvana but postpones his entry to help others in salvation.

SALVATION: A saving of the self or soul from sin and death.

LAO TZU: Chinese Philospher of the Chou Dynasty who taught that human salvation lay in giving up society and retiring to a life of solitary contemplation.

SHINTOSIM: A religion of Japan, emphasizing ancestor worship and, formerly, the divinity of the emperor.

****

CONCEPT: The study of past human experiences helps to explain evolving social and cultural change illustrated by the disappearance of civilizations and cultures as their members fail in their attempts to solve problems that occur because of change.

MIDDLE AGES: The 900 year period between the demise of the Roman Empire and the beginning of modern civilization in the 1400's.

MEDIEVAL: The Middle Ages era when features of Classical Civilizations were blended with Germanic culture.

GLOSSARY

GERMANIC KINGDOMS: Tribes from the north of Europe such as the Franks, Angles and Saxons, Visigoths, etc., that were essentially uncivilized and barbaric and whose rulers generally failed to provide protection, insure justice and maintain order during the Middle Ages.

BARBARIC: Wild, crude and unrestrained.

DARK AGES: The first part of the Middle Ages when the only authorities were local noblemen who were quarrelsome and warlike. Roman culture was destroyed, the arts and sciences neglected and reading and writing forgotten as people struggled for survival.

CHIVALRY: A code of behavior encouraged by the Church whereby knights were expected to protect the weak and innocent and to be good Christians.

BOURGEOISIE: The social class in towns and cities made up of a middle class ambitious for wealth, social position and political power and who challenged the authority of the nobles in later Middle Ages (1000 to 1400 A.D.).

BYZANTINE EMPIRE: Eastern half of the Roman Empire headquartered in Constantinople that protected Classical Civilization and culture during the Middle Ages.

MOSLEM EMPIRE: At its high point, the Empire extended from India to Spain and included most of Northern Africa with its capital at Damascus or Bagdad as it spread the Moslem culture and religion. An advanced and flourishing civilization continued throughout the Middle Ages in education, mathematics, science, agriculture, industry, literature and architecture.

LORD: A land-holding aristocrat during the feudal period who was a vassal of the king.

CALIPH: The religious and military, as well as political, leader of the Moslem Empire.

ROYAL DOMAIN: The estate of the king in a kingdom.

KINGDOM: Land and empire controlled by the monarch or king.

MONARCH: A person who rules absolutely and receives this power through heredity in a royal family.

SERFS: The great masses of people during the Middle Ages who, in Europe, were poor, landless, at the mercy of lords, nobles and knights, and "bound to the soil."

CASTLE: Stone fortress of a lord or k .g that was easily defended.

MANOR: The nearly self-sufficient estate of a lord or noble during feudal times.

CRUSADES: The attempts by the Greek Orthodox Church and the Roman Catholic Church of Europe to drive out the Moslems and Turks from the Holy Land in Palestine in the 9th, 10th and 11th centuries.

MAGNA CARTA: King John, in 1215 in England, was compelled by Feudal lords to sign a document limiting royal power and giving basic rights to all citizens of England.

PARLIAMENT: First attempt in England to allow the middle classes to have law-making power as a representative group.

COMMON LAW: English legal practice of judges basing their decisions on similar cases tried previously.

RENAISSANCE: The period of rebirth or revival in Western Europe in which art, learning and literature began to be emphasized more (1300 to 1600 A.D.) upon the rediscovery of the Greco-Roman civilization and a renewed focusing of attention on worldly matters of a secular society. It began in Italy where it absorbed new ideas from the advanced Byzantine and Moslem Empires.

SECULAR: Concern for non-religious matters.

HUMANISM: Writers of the Renaissance who were concerned with everyday human problems instead of religious matters, such as demonstrated by Sir Thomas More who wrote Utopia.

VERNACULAR: Using the national language of countries instead of Latin of the Church among writers and educated people, This helped stimulate new ideas.

REFORMATION: Religious revolt against the authority and doctrine of the Roman Catholic Church that began in 1517 and established many Protestant sects.

PROTESTANT: Person who protested or objected to the rigid doctrine of the Roman Catholic or Eastern Orthodox Church which emphasized ritual and the supremacy of the Pope.

MARTIN LUTHER: Originator of the Reformation in 1517 A.D. when he nailed his Ninety-Five Theses to the door of the Church at Wittenberg Germany objecting to the practices of the Church such as selling Indulgences to finance building St. Peter's Cathedral in Rome.

POPE: Religious leader of the Roman Catholic Church who is the final authority on earth in Roman Catholic religious matters.

NATIONALISM: Intense devotion and patriotism toward one's country.

NATION STATE: People who share a common language, history and custom.

INQUISITION: General tribunal set up to determine if people were heretics against the Roman Catholic Church.

HERETIC: Non-Believer in a religion.

INDULGENCE: In the Roman Catholic Church, a pardon or freeing from punishment for a sin; granted by the Church for a fee.

COUNTER REFORMATION: Began by the Catholic Church in 1545 to stop the spread of Protestantism in Europe.

CAPITALISM: An economic system that began to flourish in the Renaissance period, which saw the land, factories and other means of production owned by private people who competed with each other to produce goods and services offered in the free market for a profit.

REALISM: An art form beginning in the Renaissance that pictured life as it really was.

ANGLICAN CHURCH: Parliament in England was persuaded by King Henry to establish the Anglican Church under the leadership of an English ruler.

ABSOLUTISM: System in which a ruler has absolute, unrestricted power.

DIVINE RIGHT OF KINGS: Belief that God gave royal family members the right or permission to rule as they saw fit.

MACHIAVELLI: Italian Renaissance writer who described how rulers use their divine right to accept the philosophy "The end justifies the means" and that rulers ignore standards of right and wrong.

****

CONCEPTS: Each human society and culture throughout the world has developed different customs, traditions, values and beliefs that it attempts to pass on to succeeding generations. This transmission becomes increasingly rapid in the modern industrialized world where communication is instantaneous and human needs similar, thus blurring distinctive differences among cultures and societies. Revolutionary new ideas based on new political ideologies spread rapidly to many different cultures and countries in the 17th, 18th, 19th and early 20th centuries uniting may peoples with common goals and governmental systems.

GLOSSARY

IDEOLOGY: A social or political philosophy or way of thinking of a group or country.

DESPOT: Autocrat or ruler with absolute power.

TERRITORIAL EXPANSION: The end of the age of Renaissance and Reformation saw the emergence of absolute monarchs and the expansion of the territory of the ruling monarchs because of the weakened power of the Church, the rise of the middle class who wanted central state authority and the awakening spirit of nationalism in the world.

CZAR: Title given to Russian rulers for 300 years prior to 1917.

HOLY ROMAN EMPIRE: The empire consisting largely of Germanic states ruled by the Hapsburg family for over 600 years until 1806.

ENLIGHTENED DESPOT: Monarch or absolute ruler who attempted to improve the condition of her/his subjects by advances in equality before the law, religious tolerance, better education and local self-government.

COLONIAL EMPIRES: Attempts by European powers and those in East Asia to acquire overseas possessions for increased trade, status and curiosity. France, Britain, Spain and Portugal captured huge possessions from the 1400's to the 1800's with Holland, Belgium, Germany, and Japan acquiring lesser assets.

COMMERCIAL REVOLUTION: Decisions of new nations in 15th to 16th century Europe to send explorers to the New World and eastern Asia to seek a Northwest Passage, precious minerals, to convert the natives to Christianity, and to start trading posts and settlements.

NORTHWEST PASSAGE: Sought after route through the New World that would provide easier access to the East Asian and Southern Asia areas.

NEW WORLD: North and South America as discovered in the 15th, 16th and 17th centuries.

MERCANTILISM: Policy of mother country that colonies existed for the economic benefit of the mother country and that colonies would provide raw materials for industries of the mother country.

MOTHER COUNTRY: Nation that controlled territory in another area for its own benefit.

FURITAN REVOLUTION: Oliver Cromwell in England led the Parliament, small landowners and Puritans in overthrowing the British monarch in 1649 and establishing England as a republic or Commonwealth. The King, Charles I, was tried and executed, thus reaffirming the belief that English kings ruled in accordance with law, not by divine right.

JOHN LOCKE: English philosopher of the 17th century who wrote that people in a nation are guaranteed life, liberty and property and that people have a right to dissolve a government that doesn't follow a social compact with its people to protest their divine rights.

AMERICAN REVOLUTION: The new United States of America was born in 1776 when England's wealthiest colony in the New World defeated the British, with French help, and established a new democratic government. This revolution inspired revolutions in Latin America and France and changed British policy toward its colonies to allow for more self-government.

FRENCH REVOLUTION: Revolt by French people in 1789 to throw out the absolute monarch and establish a democratic government. The revolt was led by the bourgeoisie and peasants (97 percent of the population) against the nobles, clergy and king who owned most land, were exempt from taxes, and held the best positions in the government.

BASTILLE: The hated prison of the Old Regime or monarchy which was attacked and destroyed in Paris by mobs who established the new government of France.

MONTESQUIEU: Anti-despot who urged that government be divided into three branches, the legislative, executive and judicial, with each checking the power of the other.

MILITARY DICTATORSHIP: Rule by a military leader through force and power of the armed forces.

NAPOLEON BONAPARTE: The "Little Corporal" who changed France from a republic into an empire after achieving power in a coup d' 'etat. Ruled France as Emperor from 1799 to 1815.

COUP D' 'ETAT: Swift overthrow of a government by force.

REPUBLIC: A government in which the officials and representatives who rule are elected by the people.

EMPEROR: A person who rules an empire.

EMPIRE: A group of states or territories under one sovereign power.

CONGRESS OF VIENNA: Peace Conference in which victorious nations of the Napoleonic Wars (Britain, Russia, Prussia and Austria) which restored the monarchy to France and carved up the countries of Europe to give winning countries new land in 1815.

METTERNICH SYSTEM: Named after the Chief Minister of Austria who believed in destroying French revolutionary ideas and returning to the Old Regime ideas of class distinction, absolute monarchy, and large colonial empires. Revolutions in the middle 1800's spread throughout Europe and Latin America and installed democratic revolutionary regimes, thus proving the Metternich System to be decadent.

AUTOCRACY: Dictatorship form of government in which one person has supreme power.

KAISER: German Emperor upon unification of the German States in 1871 that were controlled by Prussia. He had absolute authority with the armed forces, foreign policy and appointment to government positions.

INDUSTRIAL REVOLUTION: The changes beginning in the 18th century in manufacturing so that production by machine was less costly. The work location changed from the home to the factory. The revolution greatly changed the entire way of life of people from its beginning in Britain so that people moved to cities for employment. This revolution gradually spread throughout Europe and the civilized world.

LAISSEZ-FAIRE: Idea born in the industrial revolution of government non-interference in capitalism and private business. This system was abolished as working people forced laws designed to protect workers, consumers and small business people.

SOCIALISM: Government, as representative of the people, owns and operates the major means of production (farms, mines and factories) and distribution (transportation and retail stores). It can be achieved peacefully by votes. The government must be democratic and allow political liberty and economic justice. The government will control only the major industries.

KARL MARX: Founded modern Scientific Socialism with his books Communist Manifesto and Das Kapital in which he stated his theories of Marxism.

MARXISM OR MARXIST SOCIALISM: States that the class that possesses economic power controls the government and social institutions. Says history is a struggle between the "haves" and "have nots" and that Capitalism exploits the workers. Further states that Capitalism will destroy itself as Capitalists become too greedy and that there will be an eventual equalitarian or classless society where all are equal and the state will eventually wither away.

COMMUNISM: Introduced by left-wing socialists or Bolsheviks into Russia in 1917. It is a belief that this system can best be achieved by violent overthrow of the capitalist governments and economy and it believes in complete control of all proletariat thought and means of production and distribution.

NIKOLAI LENIN: Leader of the Bolsheviks in Russia who gained control after the overthrow of the Czar in 1917. Ruled until his death in 1924.

PROLETARIAT: The lowest class in economic and social status and made up of laborers and workers.

CONCEPTS:

1) Humans throughout the world view stitations differently because of societal and cultural differences and the fact that historians have different theories and interpretations of history from the evidence and records available.

2) Undisputedly, the effects of historical events may influence the lives of great numbers of people in many parts of the world for long periods of time.

3) The nineteenth and twentieth centuries, up to the present, have seen the demise of colonialism, the rise of nationalism and very rapid technological, economic, social and governmental change.

GLOSSARY

IMPERIALISM: Control by a powerful nation over a underdeveloped or weaker people or nation.

COLONIALISM: A nation with an advance economy, strong government and great military strength controlling a less developed area for the strong nation's benefit.

BRITISH COMMONWEALTH OF NATIONS: By 1920, Britain controlled one-fourth of the land area and population on earth. After 1931, Britain allowed former colonies to become free and independent nations equal in status to Britain, united by common allegiance to the Crown and voluntary membership in the Commonwealth.

CROWN: Symbol of royal authority over a people, nation or area.

SATELLITES: Smaller, weaker countries compelled by a larger, more powerful country to accept its leadership in domestic and foreign affairs such as the Soviet Union over the countries of Eastern Europe.

PAN-AFRICANISM: The problems, needs and goals common to all African countries and peoples, united by their common goals of ridding the continent of imperialism, control of each country's economy by native Africans and black majority rule in white minority dominated areas or countries.

TRIBALISM: Loyalty and devotion to one's tribe and tribal leaders rather than to the nation or state.

ORGANIZATION OF AFRICAN UNITY: Confederation of most of the independent African countries seeking African cooperation in foreign policy, economic, education and defense matters.

ANCIENT AFRICAN CULTURES: Highly advanced African Civilizations such as the Nok Culture, Ghana, Songhai, Mai and Absum empires that were found in Northern Black Africa during the years 300 B.C. to 1500 A.D. until the arrival of European explorers.

ARAB NATIONALISM: Awareness of common bonds; their Moslem religion, Arabic language, and great Arab civilizations of the Middle Ages caused the Arab countries of Africa and Southwest Asia to seek to free themselves from foreign domination.

ARAB LEAGUE: Formed in 1945, it seeks to unify Arab countries in world issues and to take economic sanctions against Israel.

PLO: The Palestine Liberation Organization that seeks a homeland for Palestinians.

OPEC: The Organization of Petroleum Exporting Countries attempts to unite the leading oil producing countries of the world on issues concerning oil exploration, development, production, sales and pricing as a foreign policy tool.

ISRAEL: Country created as a homeland for Jewish people from througout the world. It was created by United Nations edict in 1947.

OPEN-DOOR POLICY: In 1899, the U.S. proposed this policy to preserve China's independence and territorial integrity under the Manchu Dynasty. Under this policy, all nations would have equal trade rights with China.

BOXER REBELLION: In 1900, native Chinese, upset with foreign domination in their affairs (France in South-East Asia and Southeastern China, Germany in the Shantung Peninsula, Russia in Manchuria and the Amur River area, Japan in Taiwan and Korea) sought to drive out all foreigners and restore China to isolation. The rebellion failed and China was forced to pay monetary indemnity.

INDEMNITY: Payment of a fee for damages and injury caused by a nation or society.

KUOMINTANG OR NATIONALIST PARTY: Under Sun Yat-Sen and Chiang Kai Shek, this nationalistic party sought to unify China and destroy the local warlord power. This was accomplished by 1928 after Russian Communist assistance was given in training its army.

WARLORD: Local or regional ruler in China who ruled with absolute authority.

CHINESE COMMUNISTS: Under Mao Tse-tung, the Chinese Communists were first driven from influence by the Kuomintang. They regrouped and eventually, in 1949, captured control of all of China from the Nationalists, except for Taiwan, to which Chiang Kai-Shek had fled.

TAIWAN: Location of the Nationalist Chinese under Chiang Kai-Shek after the communist victory in 1949.

SINO-JAPANESE CONFLICT: Japan seized Formosa, Korea, Manchuria and almost one-fourth of Eastern China from Manchu and Nationalist governments from 1895 to 1945. With Japan's defeat in 1945, all areas were returned to Chinese control.

'SINO: Referring to Chinese.

OPENING OF JAPAN: Feudal Japan remained in relative isolation until 1853 when American Commodore Matthew C. Perry convinced Japan to open its ports for trade. European countries soon followed. Fearful of foreign domination and impressed by Western military might, Japan soon transformed the country from medieval, feudal state into a modern nation.

SHOGUN: Any of a line of military leaders in Japan during a period that ended in 1868.

JAPANESE IMPERIALISM: During a period of rapid industrialization Japan needed markets for its products and a colonial empire to gain major power status. It acquired possessions by defeating China and Russia in 1895 and 1905 respectively. It also joined the Allies in 1918 in their defeat of Germany. Japan attacked the Hawaiian Islands in WWII and captured other Pacific possessions of the U.S. Japan was defeated by the Allied powers in 1945 and forced to give up its possessions.

BRITISH EAST INDIA COMPANY: Private company by which Britain controlled India and the Sub-Continent.

CIVIL DISOBEDIENCE: Passive, peaceful protest against an alleged wrong. It was practiced by Mohandas K. Gandhi and Jawaharlal Nehru to protest British control in India until independence in 1947.

MOSLEM-HINDU VIOLENCE: After independence in 1947, the Indian Sub-Continent was split into Moslem and Hindu spheres of influence. East and West Pakistan become Moslem areas and India was a Hindu area.

BANGLADESH: East Pakistan defeated West Pakistan in 1971 with India assistance and became the independent country of Bangladesh.

INDO-CHINA: Southeast Asian mainland areas comprising the countries of Vietnam, Cambodia, Laos, Thailand, Burma, and Malaysia.

GENEVA CONFERENCE IN 1954: Attended by the major world powers, the settlement called for Laos and Cambodia to be neutral and independent, Vietnam to be divided at the 17th parallel into a communist North with its capital at Hanoi and a French-sponsored anti-communist South with its control in Saigon. There was to be a vote in 1956 for a single all-Vietnam government.

HO CHI MINH: Communist Moscow-trained leader of the Vietminh,--the North Vietnamese who opposed foreign control of Indo-China.

SOCIALIST REPUBLIC OF VIETNAM: Reunification of North and South Vietnam into one country by the Vietcong and North Vietnamese Communists who defeated the Western supported Thieu regime in 1975.

VIETCONG: Communist Vietnamese who helped North Vietnam gain control of all of South Vietnam.

KHMER ROUGE: Communist organization that took control of Cambodia from the Lon Nol regime in 1975.

PATHET LAO: Communist Laotians who took control of Laos in 1975.

WORLD WAR I: War between the Central Powers and Allied Powers. Many causes were: the assassination of Austrian Archduke Francis Ferdinand, heir to the throne of Austria-Hungary; nationalism desires of large countries to gain land; imperialism designs of France, Germany, Russia and Britain; the rise of militarism with huge armed forces and advanced weaponry; and, international anarchy with no international peace-keeping force to settle disputes.

HEIR: Next in line in a family to the hereditary throne.

ANARCHY: Complete lack of law and order.

BALANCE OF POWER: An alliance of countries formed to maintain peace.

ALLIANCE: Organization of countries formed for military protection and support.

CENTRAL POWERS: In World War I, the countries of Germany, Austria-Hungary, Turkey and Bulgaria.

ALLIED POWERS: In World War I, the countries of France, Britain, Russia, Serbian and Belgium initially, and then Japan, Italy, the U.S. and 22 others.

INTERNATIONAL: Situation involving two or more countries.

PROCLAMATION OF NEUTRALITY: President Wilson urged the U.S. to be neutral in war in 1914, but with German attacks on U.S. vessels, he asked Congress for a war declaration in 1917.

ZIMMERMAN NOTE: Letter from German officials to Mexican officials suggesting Mexico enter the war against the U.S.

NEUTRALITY: Staying non-involved or non-aligned with any side in a conflict.

ALIGN: To side with one group in a conflict.

ISOLATIONISM: Policy to remain non-involved or non-aligned with any side in a conflict.

U-BOATS: German submarines that waged unrestricted attacks on surface vessels of many countries including the U.S.

TREATY OF VERSAILLES: The "Big Four" members of the victorious nations: David Lloyd George of Britain, Georges Clemenceau of France, Vittorio Orlando of Italy, and Woodrow Wilson of the U.S. met to provide a just peace and implement Wilson's Fourteen Points. The treaty gave large portions of Germany to France, Denmark, Belgum and Poland. All German colonies were seized; she was forced to be virtually unarmed; she was compelled to assume sole guilt for the war reparations for all damages and injury.

REPARATIONS: Compensation by a defeated nation for damages done in a war.

FOURTEEN POINTS: Conceived by President Wilson as a way to a just end of WWI and a way to end all wars. It called for establishment of a League of Nations, among other things.

LEAGUE OF NATIONS: An international organization open to all independent countries of the world and whose purpose was to prevent future wars. Its influence decreased when the U.S. refused to join.

JOSEPH STALIN: Rose to power in Communist Russia after the death of Nickolai Lenin in 1924 and became First Secretary of the Communist Party, and Premier in 1941.

PEACEFUL CO-EXISTENCE: Policy of Nikita Krushchev whereby Communism and Capitalism could exist side by side in peaceful economic competition.

COLD WAR: A war of words, political and economic systems, etc., to see which system is superior by looking at internal prosperity and accomplishments rather than military conflict.

LEONID BRESHNEV: Became leader of Russia after Krushchev was forced to step aside in 1964.

KREMLIN: A walled fortress in the center of Moscow that is the center of the Soviet government.

COMMUNIST PARTY OF SOVIET UNION: The legal political party in Russia. It is the leading and guiding force in Soviet society and the nucleus of the political system.

FASCISM: Organized by Benito Mussolini in Italy after WWI as a political movement favoring Italian nationalism and dictatorship and in opposition to democracy and communism. In 1922, it seized power in Italy and changed Italy into a totalitarian dictatorship until 1943, when Mussolini was overthrown.

TOTALITARIAN: Total, complete control by one person or group.

BENITO MUSSOLINI: Absolute dictator of Italy who ruled until 1943.

WEIMAR REPUBLIC: German people abolished the autocratic rule that had been established by Kaiser Wilhelm II and established this democratic republic with a two-house legislature and a Chancellor as the head of state.

NAZI PARTY: Led by Adolf Hitler, the National Socialist or Nazi party gained control of Germany in 1933 after promising to save Germany from Marxism. It advocated extreme nationalism, militarism and a dictatorship.

SCAPEGOAT: Use of a person or group as a source of blame for problems and mistakes to prevent looking at the real sources.

DER FUHRER: Leader: Adolph Hitler was the absolute supreme dictator of Nazi Germany until his death in 1945.

ANTI-SEMITISM: Feeling of hostility toward people of Jewish heritage.

GENOCIDE: Exterminaton of an entire poeple or culture.

MASTER RACE: Nazi belief in the intellectual, physical and biological superiority of the "Aryan race" of Germans over all others.

ROME-BERLIN-TOKYO AXIS: Military alliance of Japan, Italy and Germany; known as the Axis powers.

WORLD WAR II: Began when Hitler invaded Poland, and when England and France declared war. Italy, Germany and Japan fought against Britain, France and the U.S. along with many lesser powers.

BLITZKRIEG: The lightning-fast war fought by invading German forces.

BATTLE OF BRITAIN: During World War II the German Air Force attempted to soften Britain for invasion with a devastating air attack program, but the Royal Air Force prevailed.

D-DAY: On June 6, 1944 a combined American and British force stormed ashore on the continent of Europe in Normandy to begin the liberation of Europe from Nazi control.

HIROSHIMA AND NAGASAKI: Two Japanese cities that were leveled by atomic bombs dropped by American planes in WWII.

UNITED NATIONS: Formed in San Francisco in 1945 when 50 nations attended. Its goals are: to maintain international peace and friendship; to use collective action to keep the peace and; to foster international cooperation to solve international problems. The headquarters was built in New York City.

IRON CURTAIN: Phrase used by Winston Churchill to describe attempts by Communist countries of Eastern Europe and the Soviet Union to prevent Western ideas from entering by imposing severe restrictions on all people, publications and ideas entering or leaving these countries.

TRUMAN DOCTRINE: Economic and military aid program by the U.S. to help beleaguered countries after WWII repell internal and external attacks and chaos.

THE MARSHALL PLAN: Named after then U.S. Secretary of State George C. Marshall, the program offered economic aid to all European nations to enable them to recover from the destruction of WWII. It was also called the European Recovery Program.

PEACE CORPS: Program begun in 1961 in which American volunteers were sent to any country requesting technical assistance.

COMMON MARKET: Organization formed in 1952 as the European Steel and Coal Community; enlarged in 1957 to the European Economic Community; and expanded in 1977 to include a total of 10 countries which have dropped trade barriers among themselves.

NATO: The North Atlantic Treaty Organization of 15 nations was formed after WWII as a defensive military alliance against all enemies.

THE RIO DEFENSE TREATY: Signed between the U.S. and other Organization of American States Countries (OAS) of Latin America, it provided for common defense among the members.

WARSAW PACT: An alliance of Communist Eastern European countries and the Soviet Union for military assistance and protection as well as economic cooperation. It was formed in 1955 as a counterweight to NATO.

NUREMBERG TRIALS: Trials of Nazi leaders of WWII presided over by an international group of judges.

WWII PEACE TREATY: Germany was divided into four zones with each of the Big Four Powers (Russia, Britain, U.S. and France) governing one zone. Berlin was likewise split into four zones since it lay entirely within the Russian section. The other three allies were to be guaranteed access to Berlin by land and air.

BERLIN WALL: Built in 1971 around West Berlin by the Communist government of East Germany to halt the flight of skilled workers to West Germany.

KOREAN WAR: Korea was divided at the 38th Parallel in 1945 after WWII, with the North occupied by Russian troops and the South by the United States. In 1950, North Korean Communist troops invaded the South and were branded the aggressors by the U.N., which sent in forces from 15 nations. Under the leadership of General Douglas MacArthur, the Allied forces were successful in stablizing the conflict around the 38th parallel.

NUCLEAR NON-PROLIFERATION TREATY: Signed by nations who agreed not to develop nuclear weapons. Forty nations signed the agreement which provided that Britain, the United States and The Soviet Union would come to the aid of any of the signing countries if any attacking country used nuclear weapons against them.

SPUTNIK I: Launched by the Soviet Union, it was the first satellite to be launched into space.

APOLLO PROGRAM: In 1969, the United States Apollo Program succeeded in landing men on the moon, the first time this event had ever happened.

COLORADO STATE BOARD OF EDUCATION

Donald D. Ament, Chairman
Fourth Congressional District
Iliff

J. David Huskin, Vice-Chairman
Sixth Congressional District
Englewood

Dorothy Gotlieb
First Congressional District
Denver

Dr. Richard Kraft
Second Congressional District
Boulder

Frank Ricotta
Third Congressional District
Pueblo

Dr. Tom Howerton
First Congressional District
Colorado Springs

Jeanne Werschke Howes
At-Large
Longmont